

Lindgården: en jämförelse mellan ideal och praktik

– En trädgårdshistorisk jämförelse mellan utformning av en villaträdgård i Västerbotten och ett rådande trädgårdsideal under åren 1950- 1980

Lindgården: a comparison between ideals and practice

-A garden-historical comparison between the design of a villa garden in Västerbotten and prevailing garden ideal during the years 1950- 1980

Elisabeth Lindström

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakultet/Institution

Trädgårdsingenjörsprogrammet . design

Alnarp 2021

Lindgården: En jämförelse mellan ideal och praktik
- En trädgårdshistorisk jämförelse mellan utformning av en
villaträdgård i Västerbotten och ett rådande ideal under åren
1950- 1980

*Lindgården: a comparison between ideals and practice
- A garden-historical comparison between the design of a villa garden in Västerbotten and
a prevailing ideal during the years 1950- 1980*

Elisabeth Lindström

Handledare:	Åsa Klintborg Ahlklo, Sveriges lantbruksuniversitet SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator:	Patrik Olsson, Sveriges lantbruksuniversitet SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning	Grundnivå, G2E
Kurstitel:	Självständigt i arbete i landskapsarkitektur, G2E – Trädgårdsingenjör, design -kandidatprogram
Kurskod:	EX0841
Program/utbildning:	Trädgårdsingenjör, design - kandidatprogram
Kursansvarig inst.:	Helena Persson, Sveriges lantbruksuniversitet SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2021
Omslagsbild:	Författarens bild, fotografi från Lindgårdens stenpari, Harry och Maj Lindström i bild
Elektronisk publicering:	http://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	Trädgårdshistoria, Västerbotten, Bjurholm, kulturarv, villaträdgård, naturvård, hushållsodling, sommarrum

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

© Elisabeth Lindström

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

Sammanfattning

I det här självständiga arbetet görs en jämförelse mellan årtiondenas ideal och praktik i en villaträdgård mellan 1950- 1980. Arbetet delas upp i tre delar med en utvald trädgård som utgångspunkt för praktiskt exempel och litteratur; i form av trädgårdshandböcker som använts av ägarna till trädgården, som ideal och metodiskt verktyg. Delarna; odling, prydnadsträdgård och naturvård studeras för att hitta tydliga likheter och skillnader mellan en idealbild och praktik. Arbetet fokuseras på anläggning, användning av platsen och växtmaterial.

Ett resultat av arbetet är en djupare förståelse över att trädgårdshandböckernas ideal tolkas, modifieras och används som verktyg i praktiken. Istället för att vara direkta källor till verkligheten, blir dessa handböcker istället ett verktyg för att förstå trädgårdsägarnas bakgrund, kunskap och inspirationskälla. Det är tydligt att en privat villaträdgård bär en komplexitet som formas av ägarnas användning, platsens förutsättningar, ägarnas kunskaper och personlig smak, som ibland baserat på ett ideal, ibland inte.

Syftet med arbetet grundas i att försöka få en bredare och mer nyanserad förståelse för villaträdgårdens historia och vad som format dess ideal och praktik under perioden 1950- 1980. Den avgränsning som görs möjliggör även en större förståelse för en lokal trädgårdskultur, dess förutsättningar och anpassningar.

Nyckelord: trädgårdshistoria, Västerbotten, Bjurholm, kulturarv, villaträdgård, naturvård, hushållsodling, sommarrum

Abstract

In this independent work, a comparison is made, between the ideals and practice in a villa garden of the decades 1950 and 1980. The work is divided into three parts with a selected garden as a starting point for practical examples and literature; in the form of garden handbooks used by the owners of the garden, as an ideal and methodical tool. The parts; cultivation, ornamental gardens and nature conservation are studied to find clear similarities and differences between an ideal image and practice. The work focuses on construction, use of the site and plant material.

One result of the work is a deeper understanding that the ideals of garden manuals are interpreted, modified and used as tools in practice. Instead of being direct sources of reality, these handbooks instead become a tool for understanding the garden owners' background, knowledge and source of inspiration. It is clear that a private villa garden carries a complexity shaped by the owners' use, the conditions of the place, the owners' knowledge and personal taste, which are sometimes based on an ideal, sometimes not.

The purpose of the work is based on trying to gain a broader and more nuanced understanding of the villa garden's history, what shaped its ideals and practices during the period 1950-1980.

Keywords: garden history Västerbotten, Bjurholm, cultural heritage, villa garden, nature conservation, household cultivation, summer room

Innehållsförteckning

Inledning	9
Trädgården- ett arv att bevara	9
Syfte och frågeställning	10
Metod och Material	11
Lindgården	13
Personerna som har format trädgården	15
Lindgården innan 1965; hur såg det ut?	16
Trädgårdens 3 huvudsakliga egenskaper	17
Trädgårdens odling	17
Prydnadsträdgården.....	18
Naturvårdarens trädgård.....	18
Odlingen – trädgårdens arbetsrum.....	20
Odlingsförhållande och klimat.....	20
Odling i den moderna villaträdgården	22
Odlingen på Lindgården.....	25
Växtmaterialet köksväxter	29
Prydnadsträdgården – sommarrummet.....	32
Trädgård för skönhet, nöje och rekreation	32
Lindgårdens blomstrande sommarrum.....	33
Vattnet i trädgården.....	34
Markmaterial, gångar och trappor i trädgården.....	36
Blomsterrabatterna	39
Växtmaterialet; prydnadsväxterna	40
Blomsterängen – naturvårdarens trädgård	43
Naturvårdarens trädgård.....	43
Lindgårdens naturvårdsinslag	44
Diskussion och slutsats	47
Bilaga 1.....	56
Bilaga 2.....	57

Inledning

Trädgården- ett arv att bevara

När man skriver trädgårdshistoria tittar man oftast på den litteratur som skrivits, handböcker, anläggningsböcker och andra inspirationskällor. Problemet med detta är att det blir ett normerande källmaterial som beskriver det då rådande idealet istället för vad som faktiskt gjorts och hur man gjort det. Med hjälp av inventering, undersökning av bildmaterial, personliga berättelser och erfarenheter kan man däremot berätta en annan sida av historien. Varje trädgård berättar en sådan historia och kan säga något om både den tid som den tagit form och vilka människorna som använt den varit. De privata trädgårdarna speciellt, tar form beroende på förhållningssätt till estetik, bruk, livsstil och behov. Därmed är trädgården också alltid föränderlig och dynamisk. Många gånger går tyvärr mycket kunskap kring platsen och dess betydelse förlorad, bland annat vid generationsskiften och byte av ägare, men inte minst vid de totala renoveringar och nyanläggningar som sker. Det är något man bör ha i åtanke när man arbetar med trädgård på olika sätt. Antingen i arbetslivet eller i sin privata trädgård.

Trädgården säger som sagt inte bara mycket om vilka som bott här, utan också mycket om vilket växtmaterial som funnits tillgängligt i handeln under den tid trädgården tagit form och anläggningstekniker man använde sig av. Det avslöjar det sätt man använt och sett på det gröna rummet. Villaträdgårdar som utformas av de människor som använt trädgården under många år avslöjar dessutom även mycket om platsens förutsättningar, möjligheter och tillgångar. Varför placerade man exempelvis sittplatser på flera olika platser i trädgården? Vill man kunna sitta i morgonsolen på ena och kvällssolen på andra? Behövdes det en bänk mellan jordgubbslandet och grönsakslandet för att kunna vila benen mellan grävning och ogräsrensning? Lät man en gräsmatta klippas och hållas fri från annan växtlighet för att man använder ytan till något speciellt?

Trädgården som ligger till grund för arbetet och utgör det praktiska exemplet är belägen i södra Västerbotten, Bjurholm. Lindgården har brukats och formats mellan mitten av 60-talet fram till 00-talet av både intresserade och kunniga ägare, där åren 1950-1980 varit de mest tongivande för trädgårdens utformning.

Genom att studera dokumentation av platsen och prata med personer som tagit del av -och sett platsens utveckling under specifika perioder, kan man troligtvis få svar på många av de frågorna.

Syfte och frågeställning

En jämförelse mellan ideal och praktik

Mellan 1950 och 1980-talet utvecklas och förändras trädgårdsbranschen, dess odlingsmetoder och stilideal. Dess historia berättas främst med grund i de trädgårdsböcker som publicerats under perioden och sällan genom praktiska exempel. Syftet med denna studie är dels att undersöka hur den samtida trädgårdslitteraturen användes och manifesterades i praktiken, dels vad som skiljer ut sig från den och varför. Att lyfta fram värdet av det praktiska exemplet, med hjälp av den litteratur som legat som grund för kunskap, inspiration och ideal.

Huvudsaklig frågeställning

- Vilka är de tydliga likheterna och skillnaderna mellan det rådande trädgårdsidealet åren 1950 - 1980 och hur man faktiskt utformade Lindgården?

Operativa frågeställningar

- Hur har man anpassat Lindgårdens trädgårds användning och utformning till de förutsättningar som funnits här?
- Vilka var de, enligt idealet, tongivande elementen i villaträdgårdar mellan 1950 och 1980-talet?
- Vad formade just Lindgårdens trädgård?

Avgränsning

En avgränsning till trädgården Lindgården har gjorts för att passa studiens omfattning. Trädgården belägen i Västerbotten, zon 6 utgör också en geografisk avgränsning och begränsning av växtmaterial. Studien baseras på ett väl använt material av trädgårdsägarna, som skall ge en tydlig bild över vilka trädgårdsideal trädgårdsskaparna använt sig av. Arbetet avgränsas även ytterligare till tre specifika områden i trädgården med inriktning på odling, prydnad och naturvård.

Genom att rikta in sig på den specifika trädgården, ger det möjlighet att använda konkreta exempel att jämföra med de handböcker och trädgårdslitteratur som går att hitta i hemmet. Fokus på det geografiska området begränsar även växtmaterial, odlingsmöjligheter och växtförhållanden.

Metod och Material

Den trädgård som studien baseras på är väl känd av mig personligen, då den ägts av släkt och familj under hela min uppväxt. Det gör att jag har tillgång till förstahandskällor från de som ägde trädgården och deras barn, men även materialet som har använts som handböcker i uppbyggnaden av trädgården. I böckerna finns marginalanteckningar, som innebär en ännu tydligare bild av hur materialet använts och tolkats. Arbetet bygger även vidare på en inventering av trädgården som gjorts av mig under våren 2020, i samband med kursen Bebyggelsemiljöns gröna kulturarv, där undersökning av platsen och det nuvarande växtmaterialet, samt undersökning av vilket växtmaterial som tidigare funnits på platsen gjorts.

Det här arbetet baseras på tre metoder - en litteraturstudie, intervjuer av Karin Lindström och analys av bildmaterial från Trädgården. Litteraturstudien görs för att få en tydlig bild över de material som använts av trädgårdsägarna. (Se beskrivning av handböcker nedan)

Intervju förs med Karin Lindström, som är uppvuxen på trädgården och dotter till trädgårdsskaparna. Intervjuer sker vid två tillfällen och även kompletterande samtal mellan dessa, de är semi-strukturerade intervjuer där Karin får prata fritt med vissa frågor och ämnen som riktlinjer. Bilddokumentationer av platsen byggs främst på privat bildmaterial i form av fotografier tagna under 1960- 70 & 80-tal, där även tidigare och senare fotografier tas med. Även historiska dokument i form av kartor och fastighetsdokument används för att få en bakgrundsbild och förståelse över platsen.

De fundamentala källorna för arbetet

De böckerna som använts i detta arbete blir viktiga både på grund av dess tidstypiska prägel men inte minst genom de marginalanteckningar och handskrivna noteringar som går att se i vissa av böckerna. De är alla spridda och etablerade handböcker som använts över hela landet och under långa perioder.

I studien används huvudsakligen dessa källor som grund;

Trädgårdsboken- En handbok för trädgårdens planering och anläggning, skriven av Anton Nilsson 1948. En handbok främst för trädgårdsägare. Här går man igenom trädgårdens olika delar, från val av tomt till anläggning av damm, trappor och planteringar.

Trädgårdsanläggning- En samling av brev tillhörande en kurs framtagen av Hermods korrespondentinstitut, Sven A. Hermelin, Inger Weborn & Åke Steen, 1952. Breven behandlar trädgårdsanläggning från planering till anläggning, här beskrivs trädgårdsanläggning, val av växtmaterial och typer av trädgårdar.

Trädgård i Norr- det hårda klimatets Trädgård- Ännu en trädgårdsbok i handboksformat, inriktad på trädgårdsodling i tuffare klimat, zonerna 4-8, skriven

av Allan Carlsson & Stig Lundberg, 1970. Man lyfter fram de förhållanden som sätter specifika krav på växtmaterial, skötsel och odlingsaspekter, samt förslag på sorter med hårdighet.

Fotografier - De bildmaterial som finns tillgängligt från hemmet kommer att användas som utgångspunkt för jämförelser och beskrivningar av platsen. Bilderna kan hjälpa till att urskilja växtmaterial, anläggningar och förändringar över tid. Alla fotografier är privata och lånade.

Lindgården

Bjurholm – ”Bygden vid foten av Stöttingfjället”

Samhället och kommunen Bjurholm är beläget ungefär 6 mil i svagt sydvästlig riktning inåt landet från Umeå, beläget i zon VI.¹ Kommunen ligger i Västerbottens län och landskapet Ångemaland, gränsade mot Västerbotten och Lappland. Ett invånarantal på 2408 personer och en areal på 1037 kvkm gör kommunen till Sveriges mest glesbebyggda i dagsläget.² Här finns en grundskola, en vårdcentral, två matbutiker och några mindre butiker för hem och hushåll. Mest känt för utomstående är nog skidbacken eller Älgfarmen, två turistattraktioner som båda ligger en mil från samhällets kärna. Bjurholm var under 60- och 70-tal som störst invånarantal och har sedan dess avbefolkats gradvis. Detta präglar förstås samhällets näringsliv, som däremot i dagsläget sakta men säkert växer tillbaka.

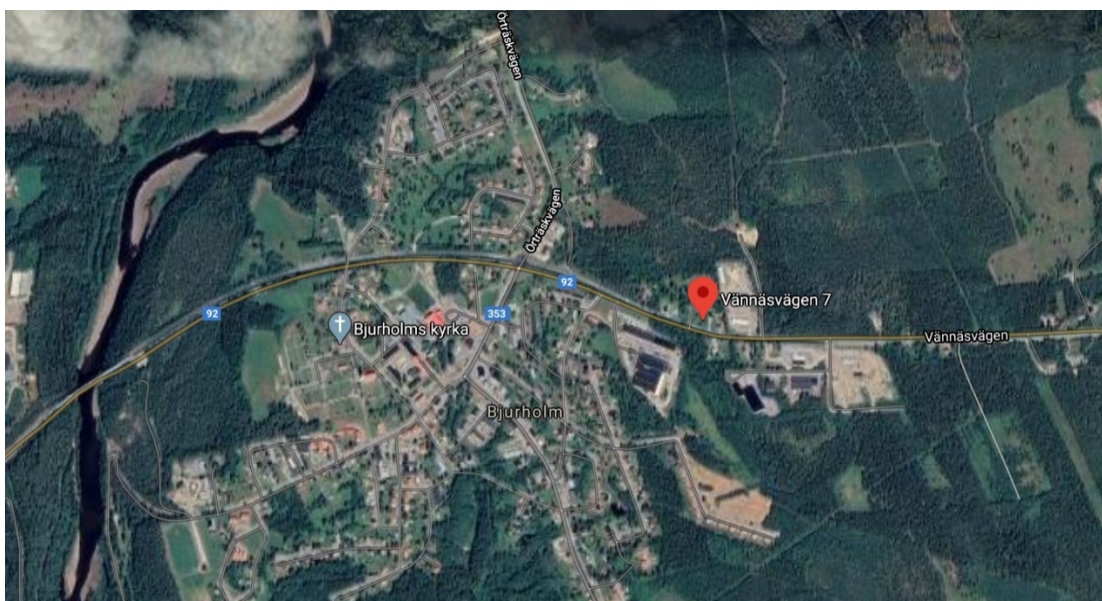

Bild 1 Satellitbild över samhället. Trädgården är markerad med adressen ”Vännäsvägen 7”, åt väst i bild slingrar Öreälven sig, åt öst leder riksvägen mot Umeå och kusten. (2020) Google Maps, <https://www.google.com/maps/@63.9330239,19.2163444,1098m/data=!3m1!1e3> [hämtad 2020]

¹ Riksförbundet Svensk Trädgård, *Västerbottens län*, (hämtad 2021-03-23)

² Nationalencyklopedin, *Bjurholm* (hämtad 2021-03-02)

Den trädgården som studeras i arbetet ligger just i anslutning till samhällets kärna. Längst tomtens södra gräns går riksväg 92 (se bild 1), som leder trafiken tvärs igenom Bjurholm och går från Umeå inåt landet mot Dorotea. På västligt, östlig och nordlig riktning ligger granntomter. Längre åt norr ligger ett större skogsområde, åt väst har vi samhället och åt öst ligger mindre industriområden innan skogen tar vid (dock oklart när industrierna tillkom).

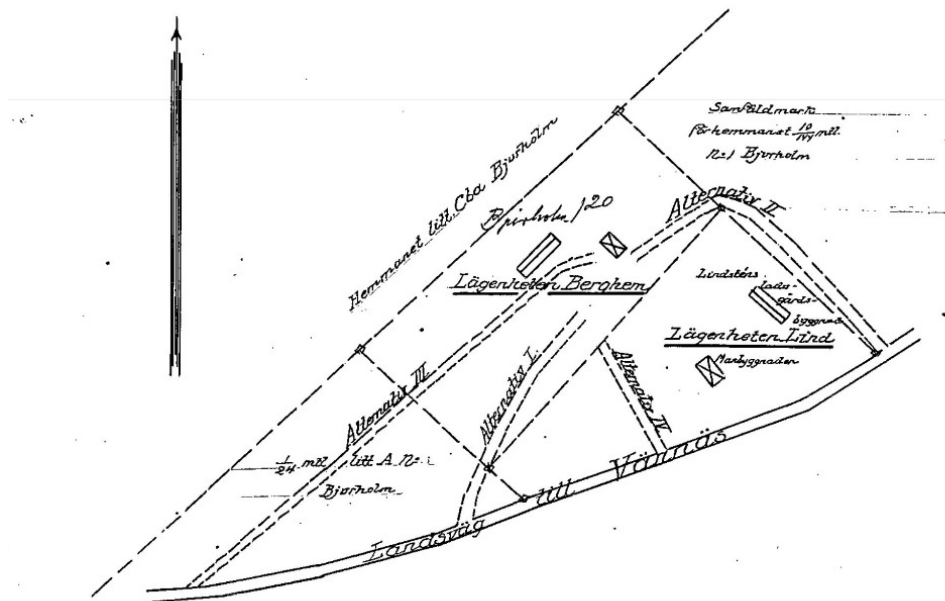

Bild 2 Tidig ritning över tomten med tillhörande hus, Lägenhet Lind och ladugårdsbyggnad. (1890) Lantmäteriverket, Lägenhet Lind Bjurholm, Akt: 24BJH-401, Vägsservitut.

Bostadshuset i det format som står här idag byggs av dalmasen Anders Lindsten och hans fru Maria Matilda Lindsten år 1890 och gården används till en början för småbruk. På tomten stod ett bostadshus, en torparlägenhet med namnet "Lind" (troligtvis grunden till bostadshuset som det ser ut idag) med tillhörande ladugård (se bild 2) vid köpet år 1890. Tomten bestod då av 800 kvm, men med uppköp av mark runtom har den under åren vuxit till en storlek på 5785 kvm.³

Tomten blev familjen Lindströms år 1965, då Maj och Harry Lindström med sina då 2 barn flyttade in. Barnen är 3 och 5 år gamla och båda föräldrarna hade fått jobb på Bjurholms skola. Gården fick namnet "Lindgården" och med en tillhörande skylt över huvudentrén så bevaras det namn som huset haft sedan åt minstone 1889 (se bilaga 1).

³ Fastighetsbeteckning Bjurholm 1:24, Allmän fastighetsinformation, 2021, Lantmäteriet

Personerna som har format trädgården

Den mest drivande personen, vad gäller utformning och arbete i trädgården var Harry Lindström, gift med Maj Lindström. De två gifte sig år 1959 och var båda utbildade lärare. I Bjurholm jobbar de båda på grundskolan från 1965 fram till pension.

Naturvårdare, trädgårdsmästare och familjefar

Harry Lindström var uppvuxen i Bursiljum, Skellefteå kommun, på en gård med både skogs och jordbruk. Harry studerar trädgårdsanläggning via Hermods och läser även en trädgårdskurs på folkhögskolan i Vindeln under 1940- 50-talet. Efter en kort tid arbetande som trädgårdsmästare så studerar han istället till att bli grundskolelärare i biologi och matematik. Han läser höst troligt igenom all den trädgårdslitteratur som idag går att hitta i hemmet. Han var starkt driven av intresse för djur & natur och ett engagemang i föreningar under hela sitt liv, bland annat Bjurholms Trädgårdsförening och Hembygdsförening, samt den lokala Naturskyddsföreningen. Han var även en otroligt engagerad far, farfar och morfar till familjens barn och barnbarn, där han alltid var mån om att barnen fick följa med ut i trädgård och natur, för att lära sig allt från växtnamn till fågelsång.

Kreatör, livsnjutare och nostalgiker

Maj Lindström var inte helt ointresserad av trädgården dock. Hon växte upp i Bjurholms samhälle, i en 30-tals villa mitt i samhällets kärna. Hon är ensam barn och växer upp med sin pappa som bland annat var aktiv som konstnär och sin mor som var lärare på skolan. Majs barndom var trygg och enligt henne lycklig och trivsamt, fylld med vackra minnen. Hennes driv genom livet handlade främst om familj & andra sociala kontakter, skönhet runtom sig och njutning i allra högsta grad. Hennes estetiska och konstnärliga drag var starka. Hon drev språkkurs, läste otaligt många skönlitterära böcker, samt skrev eget och spelade musik under åren som pensionär.

Inspiration från hela världen

Makarna Lindström reser även en hel del, både innan men främst efter pensionen. Tillsammans besöker dem 50 olika länder och alla världsdelar. Deras livsstil och drivkrafter, deras syn på världen, inspiration, motivation och behov formar på olika sätt förstås användning och utformning av trädgården. De olika delarna av trädgårdarna fyller olika funktioner, som alla formas utifrån personerna bakom dem. Harry experimenterade även en hel del i sina trädgårdsprojekt, kanske ibland

enbart för skojs skull, men många gånger för funktionella och praktiska skäl. I trädgården kunde man hitta växter som annars inte gick att odla i den här delen av Sverige, sticklingar och fröer från andra delar av landet, ibland världen fick helt enkelt alltid en chans på Lindgården.

Lindgården innan 1965; hur såg det ut?

Bild 3 Flygfotoграфи över Lindgården, en övergripande bild över trädgårdsrummen; i sydöst står ett större träd vid uppfarten, nordost ligger odlingsområdet där även ett långsmalt förrådshus är beläget, direkt väst om bostadshuset sluttar marken neråt samhället, direkt norr om detta (nordväst) ser ut att vara ett öppet och plant trädgårdsrum. (1960-tal), Lantmäteriet, Bjurholm 1:24 [hämtad 2020]

Vid intervju med dottern Karin Lindström, som vid flytten till Bjurholm och Lindgården 1965 varit 5 år gammal, framgår det att tomten stod mer eller mindre orörd. Kanske speciellt orört i kontrast till vad som för henne senare kommer att innebära trädgården på Lindgården.

”Det var inte så mycket till trädgård... rönnarna i hörnen vid husknutarna stod nog där då. Mot öster var det höga träd som skuggade. Det fanns inget garage, utan på gården stod det förrådslängor som tillhörde de som hade bott i lägenheterna i huset. Väster-sidan sluttade jämnt ner mot grannens gård. Vinbärsbuskar kan ha funnits någonstans, det var väl något som ingick i en trädgård på den tiden. Troligtvis var det ett odlingsområde i nordöstra delen av trädgården, men inget som användes av de boende. Det var gräsplan runtom, med uppvuxna små träd här och var. Ingen skyddad insyn, utan fri sikt in på gården”.⁴

⁴ Lindström, Karin Telefonintervju, 2020-11-06

Huset på gården var innan 1965 ett flerfamiljshus med 3-4 lägenheter. Trädgården var alltså gemensam. Det som kan ha varit något använt är odlingsområdet och förrådslängan, som ligger i den nordöstra hörnan av trädgården. Troligtvis fanns det även någonstans för de boende att sitta utomhus i anslutning till detta område eller kring entrén. Träden som stått vid varje husknut runt bostadshuset är någonting som funnits kvar sedan innan 1965. Flygfotografier mellan 1955 och 1967 visar nämligen att det står ett vid varje husknut förutom det sydvästra (kanske skulle det skugga för mycket som fullvuxet). Trädslaget är rönn (*Sorbus aucuparia*) och kan mycket väl ha planterats på gården i form av vårdträd, eftersom det var vanligt använda sig av detta trädslag i den här växtzonen istället för lind, lönn, ask eller alm som användes längre söderut för samma ändamål.⁵

Trädgårdens 3 huvudsakliga egenskaper

Trädgårdens odling

Hushållsodling, en plats för hela familjen

Ett område som blir viktigt för familjen är trädgårdslandet och odlingsområdet, i nordöstra hörnet av trädgården. Här skyddar den befintliga ridån av trädbestånd mot kalla vindar och det tidigare trädgårdslandet utgör en bra och bearbetad matjord. Trädgårdslandet förnyas, förstoras och i anslutning till det placeras ett växthus. Inte bara grönsaksodling görs, fruktträd och bärbuskar planteras också in och utgör en stor del av odlingen. De placeras runt trädgårdslandet, mellan olika sektioner och längst områdets gränser. Skörd dokumenteras och förvaltas väl, samt besparar familjen inköp av mängder av frukt och grönsaker.

Eftersom platsen ligger så långt ifrån den stora vägen som möjligt passade det bra med lekplats för barnen i anslutning till odlingen. En lekstuga, gungställning och en sandlåda placerades här och underhöll barnen när föräldrarna arbetade i trädgårdslandet. Det lades ingen ansträngning på rabatter eller prydnadsväxter i det här området och blev på så vis kanske en mer vardaglig plats i trädgården. Här blev gräsmattan det mjuka, gröna golvet och äppelträden fick stå för vårfägring.

---

⁵ Sandberg, Lena, *Bland vättar och vårdträd träd och väsen i svensk folktro. Skogshistoriska essäer - skrivna av elever på kursen 'Skogens och skogsbrukets historia'*, Institutionen för skoglig vegetationsekologi, Institutionen för skogsskötsel, 1998, 3

Prydnadsträdgården

Trädgårdens sällskapsrum

På Lindgårdens västra del, längst husets breda fasad skapas ett stort och blomstrande trädgårdsrum. Här anläggs stora perennrabatter och en damm, samt prydnadsträd och buskar i omslutande former. Bland annat prydnadsbuskar som ungersk syrén (*Syringa josikaea*), skogsolvan (*Viburnum opulus*) och rosenry (*Lonicera tatarica*), har en gång planterats på området och går att se här än idag.⁶ Trädgårdsrummet blir en oas på heta sommarkvarar såväl som friska vårdagar, med skydd från insyn och vind och möjlighet för skugga och sol.

Trädgårdsrummets huvudsakliga funktion är prydnadsvärdet med blomster och dess skönhet i fokus. Skyddade sittplatser insjunkna i grönskan, små gångar mellan buskarna och smygvägar genom rabatterna. Även lektya för barnen skapas och blir en viktig del av rummet. Platsen formas av och med människorna som rör sig här. Anläggningen är allt annat än statisk. Nytt växtmaterial planteras och testas, nyttoväxter planteras in bland blommorna, man formar om rabatter, bygger om uteplatser, lägger om trappor och flyttar på träd. Det blir ett rum i trädgården man lägger mycket tid och kärlek i, både för själva trädgårdsarbetet och det sociala umgänget.

Naturvårdarens trädgård

Blomsterängen

En annan viktig roll i trädgården, som i sig själv inte präglades av människans användning av platsen var ängen, som tillsammans med andra element skapas för att integrera naturen och djuren i trädgården. Ytan för ängen var något som redan när familjen flyttar till Lindgården, 1965, valdes ut för detta syfte, troligtvis var här redan orört och vildvuxet. Dess artdiversitet har under åren bokstavligen blomstrat eftersom man förvaltat och skött ängen väl.

Naturvård

De kompletterande elementen är bland annat holkar som sattes upp i träden, fågelbord runt huset, orört växtmaterial där död ved fått ligga kvar. Under sent 1980-tal införskaffas även ett par bikupor som under ett tiotal år förvaltas⁷. Trädgårdsinslag som värnar om djur och insekter blir en viktig del av trädgårdens funktion och gör den till en plats med en bred ekologisk mångfald.

---

⁶ Lindström, Karin Telefonintervju, 2021-01-15

⁷ Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

Man kan alltså säga att trädgården som tog form hade tre tydliga syften; **nytta** i form av odling, **nöje** i form av njutbara, trivsamma ytor för socialt umgänge och lek, samt **naturvård**/ ekosystemtjänster i form av ängsområde, holkar i träden och en stor variation på växtmaterial. Bakom allt detta ligger förstås en kunskap och förståelse kring naturens biologi, trädgårdsanläggning och förståelse för platsen och dess förutsättningar. Det här arbetet kommer att fokuseras på de tre områdena i trädgården som formades för dessa syften, i relation till samtidens trädgårdslitteratur, rådande ideal och växtmaterial. Odlingsområdet i trädgårdens nordvästra hörn, västra sidans blomsterträdgård och naturvårdsaspekten, som exempelvis ängen.

Odlingen – trädgårdens arbetsrum

Odlingsförhållande och klimat

Växtzonen i Bjurholm

I Sverige skiljer sig klimatet stort inom landet. De geografiska förutsättningarna har även i sin tur präglat hur odlingssäsongen ser ut. Lindgården ligger i sydvästra Västerbotten, just mellan zon VI och VII. Dessutom i anslutning till ett kustligt klimat mot Umeå och Östersjön.⁸ En annan förutsättning för trädgårdens odling är att det skapas delar med unika mikroklimat och gynnsammare förutsättningar i en villaträdgård, med skyddade lägen och väl bearbetad jord. I en trädgård kan man skapa mikroklimat som påminner om zoner mellan allt från ett till VII, helt beroende på utformning.

De hårda klimatets trädgård

I den bok som kan ha spelat störst roll vad gäller växtmaterial och val av sorter; *Trädgård i Norr- det hårda klimatets trädgård*, som är skriven 1970, beskriver man hur snön och de långa vintrarna påverkar växterna och om hur växtsäsongen kan bli mer koncentrerad än södra delarna av landet, i boken föreslås då även sorter för dessa förutsättningar. Noteringar, markeringar och marginalanteckningar i den här boken indikerar att sorter testats och sedan fungerat eller inte fungerat. Tillskrivet kan exempelvis vara specifika skötselråd eller passande växtplatser. Många gånger testas även växtmaterial av ägarna som inte sägs vara hårdiga till Lindgårdens klimat, vilket förstärker värdet av att skapa ett gynnsamt mikroklimat. Exempelvis planteras och frodas körsbär (*Prunus avium* ssp.), plommon (*Prunus domestica* ssp.) och kejsarlilja (*Fritillaria imperialis*), som generellt inte brukar klara högre zoner än V.⁹ Däremot gör en förändring av klimatet i stort, tillsammans med en gynnsam växtplats det helt enkelt möjligt att tänja en del på gränserna. Även i

---

⁸ Carlsson, Allan och Lundberg, Stig, *Trädgård i Norr, Det hårda klimatets trädgård (zonerna IV-VIII)*. Falköping, 1970, 12

⁹ Odla.nu – din trädgård på nätet, *Kejsarliljor och klockliljor*, (hämtad 2021-03-23)

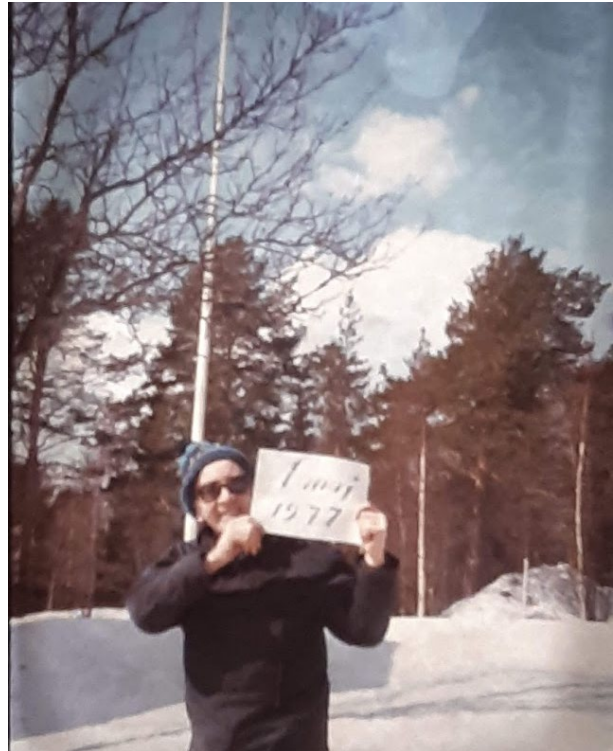
dagens läge förändras förutsättningarna och Harry själv uttrycker sig i en intervju med P4 Västerbotten, 2005, menar att under sina då 40 år som trädgårdsodlare upplevt att växthuseffekten påverkar klimatet och säsongen så pass mycket att fruktträd såsom äppelsorter, körsbär och plommon, klarar sig bättre och bättre i växtzonen på Lindgården.¹⁰

Vad sa litteraturen om norra Sveriges odlingsförhållanden?

Trädgård i Norr – det hårda klimatets trädgård, 1969; nämner som sagt de långa vintrarna, snön, temperaturskiftningar och mörker som fundamentala faktorer för växtsäsongen. Nackdelar handlar förstås om tryck och tyngd av snö på grenverk i buskar och träd. Även snömögel och andra svampar kan skada växterna under blöt snö, vilket ställer vissa andra krav på växtmaterialen. Dock bär de inte bara med sig nackdelar. Fördelar med att snön är bland annat ett skydd från de allt för starkt skiftande temperaturer för markvegetationen (isolerande effekt).

I boken *Trädgårdsanläggning*, 1952, beskrivs däremot de olika markförhållanden som fruktträden föredrar, man menar att i norra Sverige är det bäst att sätta samtliga fruktträd i en varm, genomsläpplig jord för att underlätta övervintring.¹¹ Man nämner annars ingenting kring snö, mörker eller kyla.

I *Trädgårdsboken*, 1948, delar man i stället in tomtmarker i olika typer baserade på väderstreck, typ av mark (skog, berg eller åker), placering i relation till grannar och liknande.¹² Man pratar inte om zonindelningen och hårdighet på växter annat än när det kommer till fruktträd där kartan delas Sverige in i zoner I-VI i stället för I-VIII, som vi gör idag.¹³

Bild 4 Fotografi taget 1 maj 1977, snötäckt trädgård, det ansågs förstås inte som vanligt och företeelsen blev dokumenterad av paret. Harry Lindström i bild, Maj Lindström bakom kameran.

¹⁰ *Sveriges Radio P4*. Fruktträdare trädgårdar av växthuseffekten, P4 Västerbotten, 2005

¹¹ Hermelin, Sven A. Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, 1952, 147

¹² Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning i trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, 13-17

¹³ *Ibid.*, 148

Förlängning av säsongen

Det kräver alltså i den här delen av landet en del tid och arbete med förkultivering av grödorna, eftersom växtsäsongen endast sträcker sig mellan maj-september (om inte snön ligger längre eller kommer tidigare). Många grödor behöver något längre tid i jorden för att ge avkastning.¹⁴ Växthuset på Lindgården användes till detta i stor utsträckning under vårvinter. Även ytor i bostaden användes för den här funktionen, exempelvis utbyggnaden som tillkommer på husets västra sida (se Prydnadssträdgårdens kapitel). Odlingssäsongen börjar som tidigast i april, eftersom ljuset först då räcker till för att växterna skall kunna ta vara på det.¹⁵ Sår och förkultivering handlar främst om ettåriga grönsaker, men användes många gånger också för de annuella blommor och perenner som planterades ut.¹⁶

Odling i den moderna villaträdgården

Egnahemsrörelsen; Sveriges hushållsodling

Den rörelse som kallas egnahemsrörelsen grundas i att det år 1904 startades en fond som skulle vara till för lantarbetare och deras familjer. Grundtanken var att stödja landsbygden och ge de boende möjligheter att driva egna småbruk, i en tid när städerna och industrierna växte. Detta utvecklades och blev en del av städerna när mark runt städerna började användas för egnahemsområden. Områdena bestod främst av enfamiljshus med stora, avskärmade privata trädgårdar, som gav möjlighet för odling av alla dess slag. Samarbeten mellan familjerna var vanligt i egnahemsområdena, man bytte växter, kunskap och redskap. Majoriteten av trädgårdarna bestod av fruktträdsodling och bärbuskar, med små inslag av bersåer och samlingsplatser för umgänge med ett huvudsakligt syfte, att hushållsodla.¹⁷ Detta blir en viktig del av utvecklingen av odlingsmetoder, utbyte av kunskap, förädling av växtmaterial och utbredning av hushållsodlingen i landet, men också en grund för de kommande generationernas relation till det gröna rummet och trädgårdsodling.

Hushållsodling under 1950-talet

1948 skrivs det i stället om de två olika typerna av trädgårdar: ”nytt- och prydnadsbetonade” trädgårdar, men även om kombinationer av de här två. Nyttoträdgården är likt egnahemsrörelsens principer en trädgård som främst innehåller

---

¹⁴ Carlsson, Allan och Lundberg, Stig, *Trädgård I Norr, Det hårda klimatets trädgård (zonerna IV-VIII)*. Falköping, 1970, 157

¹⁵ Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

¹⁶ Ibid., 2021-01-15

¹⁷ Andreasson, Anna, *Trädgårdshistoria för inventerare*, Lund, Programmet för Odlad Mångfald, 2007, 45

hushållsodling i form av grönsaksland, fruktträd och bärbuskar.¹⁸ Syftet med den här typen av trädgård är, likt egnahemsträdgårdarna, att underlätta familjens hushållskassa och i vissa fall försörja familjen helt på enskilda grödor. Denna typ av trädgård beskrivs dock som väldigt arbetsam och tidskrävande, så man rekommenderar istället här att plantera fruktträden i proportion till familjens behov. Egnahemsträdgårdar används som exempel på att många gånger innehålla för stora mängder av fruktträd och att vara alldeles för plottriga. Köksodlingen är en del av trädgården som gärna skall placeras en bit bort från bostaden, i ett samlat, avskärmat trädgårdsrum. Fruktträden skall sättas som skydd för insyn, som ram runt området eller samlade i en så kallad fruktträdgård.¹⁹ Däremot avråds man från att sätta fruktträd vid tomtgränser, speciellt mot gatan, med hänvisning till att utomstående kan nå och plocka de mogna frukterna från utsidan, något man inte ville.²⁰

Samtidens stilideal i relation till hushållsodlingen

Man lyfter fram problematik och skräckexempel på den nyttobetonade trädgården, samt hänvisar till de tidigare egnahemsträdgårdarna som mindre estetiska. Syftet med att ha en trädgård var kort sagt i en tydlig skiftning under 1940 och 1950-talet, i stället för odling, vill man nu smycka bostaden och ha trädgårdens utrymmen för vila och återhämtning. Enligt författaren av *Trädgårdsboken*, 1948, bör man, även om man lägger fokus på odling i sin trädgård, avse en mindre del för att plantera blomsterväxter. Gärna närmast bostaden, "... för att skapa trevnad och ögonfägnad"²¹ och smycka hemmet. Till skillnad från köksväxterna och odling, som placeras som avskild del ämnad för trädgårdsarbete.

Det lyfts dock fram att man kan göra en hushållsekonomisk vinst genom att fokusera på odling i villaträdgården, samt att en "starkt nyttobetonad" trädgård med hjälp av god planering och skötsel kan medföra en otrolig skönhet med mogna bär, blommande fruktträd och frodiga grönsaker.²²

I samma anda, belyser man i boken *Trädgårdsanläggning*, 1952, en av de viktigaste aspekterna med att ha en trädgård; att den är välskött och "snyggt planerad". De menar att även om trädgården huvudsakligen ska användas för odling bör man eftersträva en harmoni och ett lugn i anläggningen om man vill skapa en idealisk trädgård. Generellt delar man tydligt upp nyttoväxter och prydnadsväxter i de olika handböckerna, om inte för olika trädgårdar, åtminstone för olika delar av trädgården.

---

¹⁸ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s 20

¹⁹ Ibid., 21

²⁰ Ibid., 157

²¹ Ibid., 22

²² Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s 20

Nyttoväxter flyttar in i prydnadsträdgården

Generellt hade villaträdgården under 1950-talet tydlig prägel av antingen nytta; där odlingen stått i fokus med fruktträd, bärbuskar och med trädgårdsland, eller nöje; där trädgården fungerade som en förlängning av vardagsrummet med en stor bar gräsmatta, plaskdamm, sittplatser och välsköta blomsterrabatter. Där idealet för en vacker trädgård presenteras som det sistnämnda.

Författaren av *Lilla Trädgårdsboken*, 1969, skriver att man för "...ett par tiotal år sedan" har haft det absolut största fokuset på fruktträd, vilka på så vis blivit för dominerande i hemträdgårdarna. Efter det beskrivs det ha uppstått en motreaktion där nästan inga nyttoväxter planerades in i nyanläggningar. 1969, har man däremot hamnat mitt emellan och man använder sig av bärbuskar och fruktträd i trädgårdens alla rum.²³ Det är enligt författaren av *Lilla Trädgårdsboken* först under de senaste åren man börjar kombinera nyttoväxter med prydnadsväxter i trädgården. Vilket ger en bild av att man gett upp ett ideal om en trädgård enbart för nöje och släppt in lite av nyttoväxterna i trädgårdsidealet.

Förenklade odlingar

Hemträdgårdens huvudsakliga funktion under 1940 och 1950-tal var oftast en plats för vila, lek och rekreation. De större, inrutade trädgårdslanden som man tidigare sett i trädgårdar har nästan helt försvunnit och man bör, enligt författaren av *Trädgårdsboken*, 1948, i stället odla utvalda grödor som antingen är extra omtyckta av familjen eller passar speciellt bra för odlingsförhållandena.²⁴ Det blir tydligt att även om köksodling förekom, skulle det handla om nöje och rekreation snarare än arbete.

Förkultivering och skördar

Olika lösningar för drivbänkar; kallbänk och varmbänk, i syfte att skapa bättre förhållanden för mindre plantor av köksväxter och blomsterväxter lyfts fram i de böcker som är riktade för den enskilda trädgårdsägaren. Delvis för att förlänga säsongen och kunna förkultivera frön själv, men kanske speciellt under 1960, 1970-tal också för att kunna driva upp de plantor man intresseras av och inte behöva vara beroende av vad som finns i trädgårdshandeln.²⁵ Det var nämligen en tid av ett allmänt minskande intresse för odling i hemträdgården och utbudet av frön blev mindre än tidigare.²⁶

Något författaren nämner i *Lilla Trädgårdsboken* från 1969, är också skörd av fruktträd, bärbuskar och grönsaksodling, samt förvaring av detta. Det lyfts att det

---

²³ Gréen, Sven *Lilla trädgårdsboken*, Borås, 1969, s.75

²⁴ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning i trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s 21

²⁵ Gréen, Sven, *Lilla trädgårdsboken*, Borås, 1969, s.49

²⁶ Israelsson, Lena *Köksträdgården, det gröna arvet*, uppl.2, Helsingborg, 1996, s.18

sällan finns möjligheter att förvara eller ta hand om all skörd en trädgård skulle kunna ge och man skall helt enkelt anpassa produktionen efter de förutsättningarna som finns för detta.²⁷ Däremot har det länge i hemträdgårdar funnits möjligheter för förvaring, i form av jordkällare, källarutrymmen och uthus, något som också rationaliserats bort med tid.

Livsmedelsindustrins påverkan på hushållsodlingen

Bland annat baljväxter och vissa kålväxter, finns att köpa i nästan varje livsmedelsbutik i början av 1950-talet. De grönsaker som säljs som konserverade eller finns i större storlekar i livsmedelsbutikerna än vad man kan få i sin egen odling rekommenderas undvikas, lönsamheten blir inte tillräckligt stor då livsmedlet sjunkit i pris och håller samtidigt god kvalitet²⁸. Detta delvis på grund av industrins utveckling och rationalisering, de storskaliga odlingarna och användningen av nya kemiska bekämpningsmedlen som tagits fram och börjats använda.²⁹ Behovet av att odla eget minskade generellt och man kunde rikta in sig enbart på hobbyodling, för trevnad eller intresse.

Odlingen på Lindgården

Placering och utformning; en avskild plats i trädgården

Innan familjen flyttar till Lindgården 1965, fanns ett uppgrävt grönsaksland i nordöstra delen av tomten. Odlingslandet var en stor, kvadratisk yta och troligtvis odlades här inget annat än potatis.³⁰ På områdets södra sida, som skydd för insyn från infarten på gården, står ett uthus som fungerar som förråd för lägenheterna. Längst norra tomtgränsen växte en träd-rad bestående av björk och gran, även kallad "ridån". Detta bestånd skyddar både från insyn från grannen i norr och från kalla vindar.

På samma sätt råds man av författaren av *Trädgårdsboken*, 1948, att placera trädgårdslandet i en del av trädgården en bit från bostadshuset, gärna i ett skyddat läge utan insyn från resten av trädgården. Man bör också, enligt boken, plantera blomsterväxter närmast bostaden, detta för att "...skapa trevnad och ögonfägnad" att njuta av både inifrån huset och utifrån. Detta skulle man också kunna säga syns i Lindgården, såväl som på många andra platser. En inbjudande, blomstrande entré, med rabatter på vardera sida och blomsterlådor på bron, där skylten "Lindgården"

---

²⁷ Gréen, Sven *Lilla trädgårdsboken*, Borås, 1969., s 55

²⁸ Ibid., s. 56

²⁹ Israelsson, Lena *Köksträdgården, det gröna arvet*, uppl.2, Helsingborg, 1996, s. 26

³⁰ Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

hänger över ytterdörren. Man betonar dock i litteraturen, att även en nyttoträdgård har potential att vara en vacker trädgård, så länge den är välskött och ordnad.³¹

Ägaren och förvaltaren av trädgården; Harry, är uppväxt i ett jordbrukarhem, har studerat trädgårdskurser och arbetat en tid som trädgårdsmästare. Detta syns tydligt i hur trädgården tog form, både genom planering och struktur, metoder och principer. Det starka intresset för odling gjorde att grönsakslandet snabbt rustades upp, då odlingen var för familjen en självklar funktion i trädgården. Området blir en viktig del för hela familjen och formas under åren av de olika behoven.

Barnens lekplats

I direkt anslutning till trädgårdslandet ordnar familjen en lekplats för barnen, längst ridån. Här fanns gungställning och sandlåda för barnen, nära till en öppen gräsmatta och blomsteräng. Någon gång efter att familjen får sitt senaste tillskott 1977, flyttas lekplatsen längre åt väster och blir något mer avskilt från trädgårdslandet. En ny lekstuga sätts på plats, gungställning och sandlåda flyttas även de hitåt. I takt med att barnen vuxit, trädgården blivit mer utforskad och trädgårdslandet utvecklats, så flyttas odlingsområdet och barnens lekplats isär något. Enligt författarna för boken *Trädgårdsanläggning*, 1952 är det även så här man förslagsvis kan göra när man har ett trädgårdsland, skapa en plats för barnen nära intill. Dels för att de finns möjlighet för lärande av odling, dels för tillgängligheten och passning om barnen är lite mindre.

Växthuset

En växthus-konstruktion följer med från familjens tidigare trädgård, flytten 1965. Den byggs om ett antal gånger och flyttas sedan helt från tomten. Istället placeras ett nytt växthus i området. Även det byter plats ett antal gånger, vilket både påverkat platsens förutsättningar och form. I växthuset odlades bland annat tomater, västeråsgurka och paprika.³² Det användes även för att förkultivera grödor under tidig vår.

---

³¹ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning i trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s 22

³² Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

Slutligen placeras växthuset parallellt med "ridån" och den norra tomtgränsen, vilket både skapar ett ännu bättre skydd från nordliga vindar och en tydlig ram för grönsakslandet. Under åren utvecklades odlingen, den både ändrar form och storlek. På senare fotografier (se Bild 5) ser man att växthuset står mot norr och "ridån", samt en utbyggnad åt öster för funktionen av förvaring av redskap och dylikt. Man bygger även ut växthuset åt väster och lekstugan under sent 80-tal. Denna utbyggnad är ett slags uterum, med väggar bestående av fönsterglas. Rummet kallas av familjen "Botanika" och är främst till för umgänge, med matbord och stolar. El och värme delas mellan växthuset och rummet.

Bild 5 Jordgubbslandet; Bild tagen från sydvästra hörnet av odlingsområdet. I bilden ser man ett fyllt växthus med tillbyggnad åt höger, ett lågt äppelträd och frodigt grönsaksland bredvid förrådsbyggnaden. Fotograferat sent 80-tal av Harry Lindström

Garagebyggnaden

En annan byggnad som också ändrar form under åren är garaget, det som till en början är en enkel förrådsbyggnad. Dess baksida möter trädgårdslandets södra sida och gör att rummet blir ett rektangulärt, skyddat och avdelat trädgårdsrum. 1981 ansöks om en utbyggnad av förrådet som står på södra sidan av området. Utbyggnaden utgör ett dubbelgarage med plats för fyra bilar, samt ett större vindsutrymme. Byggnaden blir både bredare och högre än tidigare (se bilaga 3). Det som varit förrådets västra del, blir i och med ombygget ett gästrum för sommargäster. Hela byggets norr-vägg blir en slags skuggvägg för odlingsområdet och bland annat vattensamling från taket placeras där.

Vad odlades på Lindgården?

Vilka växter som odlats i grönsakslandet de första åren är svårt att veta exakt. Anteckningar i boken *Trädgård i Norr* kan avslöja en del, men eftersom första bilagan utgavs 1970, kan man inte vara säker på vad som odlats de fem första åren på Lindgården. Men det finns gott om marginalanteckningar som visar vilka sorter som använts, vilket indikerar på att de använts och beprövats av ägarna. En trädgårdsdagbok finns även att läsa, från tidigt 2000-tal och ett par år framåt, där vissa sorter nämns igen. Det man kan utläsa från är de handböcker som tar upp sortföreslag för köksodling är i huvudsak vilket material som rekommenderats, varit vanligt eller ansetts som användbart. Marginalanteckningarna från boken *Trädgård i Norr- det hårda klimatets trädgård*, 1970, blir snarare en bekräftelse på vilket växtmaterial som använts i just den här trädgården.

I intervju med familjens dotter Karin berättar hon att det odlades potatis till den grad att familjen var helt självförsörjande på grödan. Även morötter, kålrot, kålrabbi, bladsallat och sockerärtor odlades för hushållsbruk. Samt kryddor som dill, persilja och gräslök. Äppelträd, hallon och vinbärsbuskar, samt jordgubbsland gav också rikliga skördar. Redan det första året planterades fruktträd och bärbuskar in både i det befintliga odlingsområdet och runtom.³³

Frukt och bäroddling

Äppelträd av olika sorter sattes utspritt mellan grönsakslandet och blomsterängen och senare även i ängsområdet. Vinbär och krusbär sätts ut längst rader både i odlingsområdet och på andra platser och hallonbuskarna får en helt egen plats längst nordvästra tomtgränsen. Under sommaren plockas färska bär och frukter och anteckningar från 2006 berättar om en 100 kilos-skörd av äpplen, bland annat av den väl använda sorten 'Transparent Blanche'³⁴, vilket visar på den mängd som

Bild 6 Plantering av äppelträd. Enligt tradition planterades ett äppelträd för varje barnbarn. Fotat i sydöstlig riktning mot gårdens uppfart. Fotograferat 1995, Maj Lindström

³³ Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

³⁴ Anteckningsbok av Harry Lindström, 2006

faktiskt odlades i trädgården, men även hur pass stora vissa skördar kunde bli. Man syltar, fryser in, bakar och gör saft på de frukter och bär som inte äts upp direkt. Det som odlas blir mestadels för eget bruk och i bostaden finns rikligt med lagringsutrymme för det som inte äts upp på en gång.

Växtmaterialet köksväxter

Som tidigare nämnt, så listats i litteratur de grödor som kan passa för ett tuffare klimat. Exempelvis nämner man bönor, ärter (*Fabaceae*), kålväxter (*Brassica*), sallat (*Lactuca*), lök (*Allium*), persilja (*Petroselinum*), dill (*Anethum graveolens*), olika sorters rotsaker, samt gurka (*Cucumis sativus*), tomat (*Solanum lycopersicum*) för de mest gynnsamma lägena i trädgården.³⁵ Potatis (*Solanum tuberosum*), morot (*Daucus carota subsp. sativus*), kålrot (*Brassica napus*, *Napobrassica*-gruppen), kålrabbi (*Brassica oleracea gongylodes*), senapskål (*Eruca vesicaria*) och sockerärtor (*Pisum sativum* var. *Saccharatum*) är några av de nyttoväxter som troligtvis odlats sedan slutet på 1960-talet på Lindgården. Även kryddväxter som persilja (*Petroselinum crispum*), dill och gräslök (*Allium schoenoprasum*) har odlats från att familjen Lindström flyttar in på Lindgården, till idag.³⁶

Grönsaker

Av kålväxsorterna kan man se att vitkål-sorterna 'Ditmasker' och 'Ruhm con Enkluizen' markerats i boken, en indikation på att det lär ha varit sorter som åtminstone testats i trädgårdslandet. Även sallat av sorterna 'Hilde Hjärter ess', 'Market Favorite', 'Great Lakes' är understruken. Av gurkor sorten 'Butchers' och som de skriver i boken "... någon av de nya F:1 hybriderna"³⁷. En F1- hybrid är en sort som är framtagen för specifika, bra odlingssegenskaper, de nämns inga exakta namn på sorter här utan man får utgå från att man skulle kunna lita på att en F1-hybrid skulle klara dessa odlingsförhållanden.

Bärbuskar

Vad gäller bärodling går det att hitta små markeringar angående jordgubbar (*Fragaria x ananassa*), hallon (*Rubus idaeus*) och vinbär (*Ribes*). Jordgubbs-sorten 'Corona', har skrivits in för hand, troligtvis en sort som fungerat bra och som tillkommit i handeln efter att boken släppts. Av hallonsorter är det sorterna 'Asker' och 'Preussen' markerats fungera bra, medan sorterna 'Marlboro' och 'Malling Exploit' strukits över, vilket skulle kunna vara en indikator på att de inte fungerat.

---

³⁵ Carlsson, Allan och Lundberg, Stig, *Trädgård I Norr, Det hårda klimatets trädgård (zonerna IV-VIII)*. Falköping, 1970, s. 159

³⁶ Karin Lindström, Telefonintervju, 2020-11-06

³⁷ Carlsson, Allan och Lundberg, Stig, *Trädgård I Norr, Det hårda klimatets trädgård (zonerna IV-VIII)*. Falköping, 1970, s. 159

Just svart vinbär (*Ribes nigrum*) är den växt som finns lite fler sorter att välja på, här är dock alla utom sorten 'Öjebyn' överstrukna. Men skrivet för hand står 'Storklas' och 'Hildur'. Dessa två sorter har planterats flest exemplar av, enligt dottern Karin. Men eftersom båda är relativt nya sorter i slutet av 1980-talet så finns det mest troligt fler andra sorter planterade i trädgårdens olika hörn, eller har åtminstone funnits.³⁸ Där bland annat mest troligt 'Öjebyn', en lokalsort från Norrbotten som även sägs vara resistent mot mjöldagg.³⁹

I den tidigaste litteraturen, *Trädgårdsboken*, 1948, nämns endast fruktträd, bärbuskar och jordgubbar med sortförslag och anvisningar för klimat och kring skötsel. Och i boken *Trädgårdsanläggning* från 1952 nämns inte köksväxterna alls, utan fokuset ligger på perenner, buskar och träd. Däremot nämns fruktträd och dess planteringsmetoder kort vilket visar att man lagt vikt i detta och ansett fruktträd som en viktig del av hemträdgårdarna under den här tiden.

Fruktträd

Äppelträd (*Malus domestica*) planteras som tidigare nämnt i ett större antal, och av flera olika sorter. Det man kan se är anteckningar vid 'Astrakan Gyllenkrok' att sorten är "känslig". 'Sävestaholm', 'Transparant Blanche' och 'Silva' har också små noteringar om både habitus, mognad och smak. Sorterna 'Rescue' och 'Huvitus' har också skrivits in för hand, troligtvis är de, likt svartvinbärssorterna nykomlingar. Plommon (*Prunus domestica*) noteras skall spaljeras, men i övrigt finns inga anteckningar kring sortvalen. Däremot har körsbär (*Prunus cerasus*) - sorterna 'Skuggmorell' och 'Stora Klarbär' markerats.⁴⁰ Dessa två sorter av surkörsbär är även de som 1948, nämns som härdiga upp till zon VI.⁴¹

Odling av frukt och bär skedde inte bara vid trädgårdslandet, utan både äppelträd, körsbär och bärbuskar sätts på andra platser. Bland annat utnyttjas vissa lägen lite extra, såsom södra och västra väggen på huset. Här spaljéras både äppelträd, plommon och körsbär upp i det soliga och varma läget (se Bild 12 och 13). Värmen från huset och de optimala soltimmarna gör att mikroklimatet som finns där tänjer vissa gränser vad gäller härdighet.⁴²

---

³⁸ Carlsson, Allan och Lundberg, Stig, *Trädgård I Norr, Det hårda klimatets trädgård (zonerna IV-VIII)*. Falköping, uppl. 5, s.184-185

³⁹ Carlsson, Allan och Lundberg, Stig, *Trädgård I Norr, Det hårda klimatets trädgård (zonerna IV-VIII)*. Falköping, 1970, 155

⁴⁰ Ibid. 143

⁴¹ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, 154

⁴² Carlsson, Allan och Lundberg, Stig, *Trädgård I Norr, Det hårda klimatets trädgård (zonerna IV-VIII)*. Falköping, 1970, 140

Klimatets förändringar – bättre förutsättningar för växtmaterial?

Att skapa ett mikroklimat förändrar vissa förutsättningar med fördel för växterna. Däremot behöver allt växtmaterial ändå klara av de långa, mörka vintrarna, där kylan kan gå ner mot minus 30 grader, under 1950-talet till och med -52 grader. Under extrema fall har det även kunnat snöa i juni, samt att snön kan ligga kvar in i maj (se Bild 4). Numera är temperaturerna generellt högre och orsakar i stället risk för torka på vissa ställen.⁴³ Detta gör att växtmaterial som frodats i trädgården på Lindgården under slutet av 1960-talet har fått andra förutsättningar genom åren och växtmaterial från lägre breddgrader klarar sig bättre här.

---

⁴³ Smhi, Västerbottens klimat, SMHI, (hämtad 2021-03-03)

Prydnadsträdgården – sommarrummet

Trädgård för skönhet, nöje och rekreation

Det stora sommarrummet

Under sent 1940-tal beskriver man två typer av trädgårdar, den tidigare nämnda nyttobetonade trädgården, samt den prydnadsbetonade. I en trädgård som präglats till fullo med det här syftet finnes komponenter som; prydnadsträd, buskar och blommor, klippta gräsmattor, dammanläggning, pergola, stenparti och skulpturer.⁴⁴ En mer funktionell variant av denna typ, blir det så kallade ”sommarrummet”, som i stället beskrivs som en förlängning av vardagsrummet, med plats för lek, spel samt sitttytor. Det som nämns som den viktigaste attiraljen här är gräsmattan, med dess mångdiversifierade användningsområden⁴⁵.

I boken *Trädgårdsanläggning* från 1952, skrivs det om hur viktigt det är att trädgården är välskött för att uppfylla prydnadsvärdet. Man eftersträvar en harmoni och ett lugn där man bör undvika överdrivet detaljerade anläggningar⁴⁶, något som i stället förknippas med ett förgånget stilideal. Trädgården skall inte bara innebära arbete och tid, utan främst vara en plats för vila och avkoppling, därmed behöver den rationaliseras. Gräsklipparen och bekämpningsmedel av olika slag blir viktiga verktyg i trädgården. För att det skall kunna vara välskött krävs det nämligen också att det är lättskött. Strukturerna i trädgården som buskage och träd läggs stor vikt på, då de tillför strukturer, avskiljare och insynsskydd. Idealiskt består trädgårdens sommarrum av en mindre skara utvalda växter, helst i lugna och harmoniska färger. Gärna någon rosenbuske, någon klätterväxt och ett fåtal perenner, rabatten placeras i nära anslutning till sittplats eller bostad. Delvis för att det skall gå att titta på inifrån eller från någon av sittplatserna i trädgårdsrummet, men också för att smycka huset.

---

⁴⁴ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948. s. 22

⁴⁵ Ibid., s24

⁴⁶ Hermelin, A. Sven, Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, Hermods Korrespondensinstitut, 1952, s. 8

Sommarrummets viktiga strukturer

I en sammanfattande bild av idealet kan man utläsa de viktiga strukturerna i trädgårdsrummet, det skall gärna ramas in, där en stor och öppen gräsplan skall placeras i mitten och buskage, sittplatser, gångar, vatten och rabatter placeras längst kanterna. Det är viktigt att gräsmattan behålls så obruten som möjligt och om man behöver ha en gång genom den bör det vara trampstenar, som på så sätt inte delar på gräsytan.⁴⁷ Man vill generellt också hålla trädgårdsrummet stängt för insyn. Med plank, häckar eller andra täta buskar. I sommarrummet vill man idealiskt ha en yta för sport och lek och gärna mer än en sittplats samt gärna något vatten.

Lindgården; platsens potential

I ”Trädgårdsboken” 1948, berättar författaren om hur man skall tänka när man väljer tomt. Här beskrivs en tomt med väster eller söder-sluttning som optimal. Främst för att kunna njuta av kvällssolen på sin lediga tid, då den moderna livsstilen innebar oftast arbetsdagar mellan morgon och eftermiddag, med lediga kvällar och helger. Även det omgivande landskapet och utsikterna är viktiga inslag i trädgården och bör tas i beaktning innan man börjar anlägga och plantera.⁴⁸ Idealiskt kan man se ut över en vacker utsikt i kvällssolen, från sin vindskyddade, välordnade uteplats.

Just på Lindgårdens västra sida av huset sluttar tomten och när man står i höjd med huset har man en fantastisk utsikt mot samhället, skogslandskapet och Bjurholms berg Balberget, på andra sidan älven. Innan 1965 har marken och platsen troligtvis inte använts nämnvärt av de som bott i lägenheterna. Här växte nämligen träd och sly, och det var mer eller mindre igenvuxet.⁴⁹ Det fanns ingen sittplats eller plan yta som gjorde det möjligt för utemöbler på området. Men potential sågs av de nya ägarna och man öppnar upp en dörr på den här sidan av bostadshuset, terrasserar marken och anlägger en damm, samt flera sittplatser.

Lindgårdens blomstrande sommarrum

De obligatoriska sittplatserna

I det stora sommarrummet är sittplatsen obligatorisk och desto fler, desto bättre.⁵⁰ På Lindgården placeras nästan omedelbart en sittplats vid husets

---

⁴⁷ Hermelin, A. Sven, Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, Hermods Korrespondensinstitut, 1952,, Brev 4, s. 1

⁴⁸ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s. 17

⁴⁹ Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

⁵⁰ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s. 24

nordvästra knut, i direkt anslutning till dörren⁵¹. Ett tätt plank mot norr sätts upp och utemöbler placeras i det skyddade rummet. Här lyser solen större delen av dagen, inga stora träd eller konstruktioner skuggar sittplatsen från varken från söder eller väster. Närheten till trädgården inifrån huset är viktig och något som lyfts fram i samtliga trädgårdsböcker, men även i praktiken ser man det många gånger. En utgång på bostadens baksida, som leder direkt ut i en bakgård och trädgård ser man på nästan alla bostäder, såväl villor.

I anslutning till där plaskdammen placeras sätter man även en sittplats med utemöbler. Där har en kallmur, ca 50 cm hög, av befintlig sten lagts runt sittplatsen och dammen i samband med terrassering. Planteringen kring sittplatsen blir på så vis upphöjd och växtligheten fungerar som en avskärmande vägg mot norr. Sittplatsen ligger i lä, samt är mesta delen av dagen solbelyst. Det blir en utsikt över dammen och dess blomstrande plantering, omgärdad av växtlighet.

Vattnet i trädgården

Vattnets roll i trädgården

Det skrivs om vatten i trädgården i samtlig litteratur som undersökts. Under sent 1940-tal (*Trädgårdsboken*, 1948), tidigt 1950-tal (*Trädgårdsanläggning*, 1952) används vattnet mer för lek och bad än tidigare, till skillnad från de vattenspel, spegeldammar och vattenkonster som tidigare prytt trädgårdarna. Även om det också finns exempel på dammar som enbart används för prydnad, där man till

Bild 7 Vy från norr, över dammen. I förgrunden åt höger daglilja (Hemerocallis), på andra sidan syns lupin (Lupinus), en orange rosenskära (Cosmos bipinnatus), plymspirea (Aruncus dioicus), strandiris (Iris sibirica) och en blommande daggfunkia (Hosta seiboldiana) längst åt vänster. Fotograferat 1990-tal av Harry Lindström.

Bild 8 Vy från damm mot norr, i förgrunden syns gullstav (Ligularia), daggfunkia (Hosta seiboldiana) och plymspirea (Aruncus dioicus). Bakom sittgruppen växer bland annat en lönn (Acer) åt vänster i bild, (något som ser ut som) rosenkvitten (Chaenomeles) och ölandstok (Potentilla fruticosa), Fotograferat 1970-tal, okänd fotograf.

⁵¹ Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

exempel planterar näckrosor och växter runt om (se Lindgårdens dammplantering Bild 7 och 8).

Plaskdammen sägs göra sig bäst mitt på en plan yta, i fullt solljus, prydnadsdammen däremot, bör placerat i utkanten av den.⁵² Man beskriver hur en placering av vatten i trädgården också bör hamna på en så naturlig plats som möjligt, såsom den lägsta punkten i trädgården. Exempel på olika former och typer av vatteninslag visas i *Trädgårdsanläggning* och likaså detaljer, som fontänfigurer.⁵³

Om man inte har möjlighet till vatten, i rörelse eller i form av en vattenspegel så placeras ofta ett fågelbad någonstans i trädgården⁵⁴. I sin helhet är vattnet ett element man ofta vill ha inslag av i trädgården.

Lindgårdens damm; från plaskdamm till fiskdamm

En plaskdamm i betong gjuts på plats redan första året, för barnen på Lindgården. Djupet i dammen var ungefär 40 cm och arealen blev ungefär 7 kvadratmeter. I mitten av dammen placeras även en frontänsulptur i form av en groda, då främst för barnens vattenlek.⁵⁵ Ett solur placeras även i anslutning till dammen och gräsmattan, på den mest solexponerade ytan i området (se Bild 8 och 9). Plaskdammen placeras på så vis att sittplats och gräsmatta möter den på vardera sida. Den utgör ett blickfång både inifrån och från de olika delarna i trädgårdsrummet. Med tiden som barnen blir växer så används plaskdammen mindre och mindre, vilket gör att man formar om den till en växtprydd damm och man har även fiskar i dammen på sommaren. Den anpassas även för att grodor och andra djur skall trivas genom att lägga stenar runt om och i vattnet.

---

⁵² Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s. 119

⁵³ Hermelin, A. Sven, Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, Hermods Korrespondensinstitut, 1952, brev 7 s. 10

⁵⁴ Gréen, Sven *Lilla trädgårdsboken*, Borås, 1969, s. 12

⁵⁵ Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

Markmaterial, gångar och trappor i trädgården

Gräsmattan som golv

I trädgården finns generellt få gångar som är av hårt markmaterial. De utgörs istället främst av klippt gräsmatta. Gräsmattan länkar ihop de olika rummen, dels för att de går överallt obrutet, dels för att både känslan under fötterna och formspråket förblir enhetligt. Även enligt *Trädgårdsboken*, 1948 och *Trädgårdsanläggning*, 1952 är gräsmattan en viktig komponent när man vill skapa ett harmoniskt, enhetligt och användbart rum. I kontrast beskrivs det i böckerna en tidigare stilepok, där det var vanligt att man anlade massa grusade gångar i gräsmattorna, som styckade upp ytan i stället för att behålla den öppen och orörd.⁵⁶ I *Trädgårdsboken*, 1948, uppmanas trädgårdsägaren att undvika att göra "onödiga gångar" och sten eller gruslagda vägar och gångar bör endast anläggas där behovet av en fast gång är som störst, exempelvis vid en uppfart. Det är för kostsamt och arbetsamt moment för att inte nyttjas till fullo. Det rekommenderas främst att utvärdera behovet innan man anlägger, och inte minst att utföra anläggningar ordentligt⁵⁷. Ett förslag till en enklare och billigare lösning är trampsten som gångar, speciellt fördelaktigt om man skulle anlägga en gång genom gräsmattan.⁵⁸

*Bild 9 Vy tagen i från områdets nordvästra hörn, mot söder. Nyrenoverat stenparti. Dammen åt höger i bild, gräsmattan och avskärmande buskage i bakgrund. I förgrunden ser man blomsterrabatt med påskliljor (*Narcissus pseudonarcissus*), vita och gula planterat i grupper. Fotograferat försommar sent 90-tal, Maj Lindström.*

⁵⁶ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s. 30

⁵⁷ Ibid., s. 72

⁵⁸ Hermelin, A. Sven, Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, Hermods Korrespondensinstitut, 1952, Brev 4, s.3

Ogräsbekämpning i gräsmattan

Anläggning av en hållbar och användbar gräsmatta innebär ett grundligt arbete, med gödsling, gräsklippning och ogräsbekämpning. Man rekommenderas även i vissa fall att strö ut "... 2-3 kg svavelsyrad ammoniak per 100 kvm". Detta är något som är återkommande som standardbehandling för ogräsbekämpning i böckerna från 1948 och -52. Enligt författaren av *Trädgårdsanläggning*, 1952, kan man skilja ut gräsmattor i 3 olika typer. En ogräsrensad, välskött gräsmatta som klipps 1-2 gånger i veckan, denna anses vara gräsytan som används för sport och aktivitet. Den andra typen består av en blandning av gräs, klöver och liknande växter, denna sköts genom att slås några gånger under sommaren. Den tredje är blomsterängen, med ängsblommor och blandade gräsarter. Den slås efter blomning.⁵⁹

För att gräsmattan skall vara så hållbar, tålig och snygg som möjligt krävs givetvis en del skötsel och förarbete. För ogräsbekämpning i en sådan gräsmatta föreslås bland annat hormonderivat, även kallat hormoslyr, mot fleråriga ogräs.⁶⁰ Ett debatterat preparat som förbjöds på 1970-talet.⁶¹

Enligt uppgifter och marginalanteckningar i böckerna i arbetet används inte på Lindgården något av dessa preparat. På Lindgården användes inga starka kemikalier, då de skadade inte bara ogräset, utan även annat växtmaterial.

Materialet på marken

Träkubb som markmaterial är nämns i de tidigare böckerna men även kort i boken *Trädgård i Norr- det hårda klimatets trädgård*, 1969. Hållbarheten på detta material är inte längre än några år om de inte är impregnerade. Materialet används fortfarande i trädgårdar idag, men användes främst i villaträdgårdar runt 1960-1970-tal. Bland annat använde den framgångsrika och uppmärksammade svenska trädgårdsdesignern Ulla Molin detta material i delar av sin trädgård i Höganäs, som anlades 1978. På Lindgården används den trädrad som står på gårdens östra sida (se Bild 10) för att göra kubben.⁶² Exakt hur länge man låter kubben ligga är svårt att säga, däremot ser man tydligt att den ligger kvar efter att man gjort om dammen från att vara barnens plaskdamm för lek, till att vara mer växtprydd (se Bild 7).

Träkubben ligger till och med kvar till mitten av 1990-talet. 1995-1996 läggs istället en mörk, oregelbunden skiffer i olika storlekar (se Bild 12). Samma sten

---

⁵⁹ Hermelin, A. Sven, Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, Hermods Korrespondensinstitut, 1952, brev 8, s. 1

⁶⁰ Ibid., 2

⁶¹ Skogskunskap, *Ordlista*, u.å. (hämtad 2021-03-23)

⁶² Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

används i trapporna och på framsidan av huset (östra fasaden) mellan uppfarten och huvudentrén.⁶³

Bild 10 Flygfotografi taget sent 60-tal. Plaskdamm i trädgårdens västra del, trädrad i östra, samt träd runt bostaden har tillkommit (vuxit) sedan det tidigare flygfotografiet (Bild 3), (1960-tal) Lantmäteriet, Bjurholm 1:24 [hämtad 2020]

Trappor omgivna av blomster

De två plana ytorna länkas först ihop med en bred stentrappa. Till en början planteras rader av utvalda perenner i höjd med trappan, åt söder, men med åren öppnas rabatten upp för fler gånger genom den. I början av 1980-talet har man i stället 3 trappor som leder ner genom planteringarna. En öppning längst åt söder går mot gräsplanen, där en rosentry tillsammans med annat buskage skapar ett valv att gå genom, med trampstenar på marken, en annan leder ner mot gräsplanen, lagda stockar och sten utgör trappsteg och runt om planteras perenner i större, buskigare format (se Bild).

Exempel från handböckerna visar trappor visar vilket material som kan användas och här avråds det att blanda material med varandra och man bör anlägga dem så att de smälter in i miljön på bästa sätt.⁶⁴ Allt för avancerade mönster, branta steg eller utstickande formspråk som bör undvikas.

⁶³ Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

⁶⁴ Hermelin, A. Sven, Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, Hermods Korrespondensinstitut, 1952, Brev 5, s. 8

Blomsterrabatterna

Stenpartiet

Ett stenparti, en stenrabbatt eller ett bergsparti omnämns i de tidigaste handböckerna (*Trädgårdsboken* och *Trädgårdsanläggning*, 1948 reps. 1952). Ofta som en naturlig lösning för rabatter eller planteringar i slänter och stenrik mark. Den skall inte arrangeras allt för strikt, utan av en mer oregelbunden karaktär. Stenpartiet skall även helst bestå av befintlig sten från platsen och man skall försöka ha den befintliga floran som utgångspunkt för växtvalen.⁶⁵

Stenpartiet på Lindgården utformades bit för bit, där grunden är den blomsterrabbatt som anlades i slutningen mellan de terrasserade ytorna i mitten av 1960-talet (se Bild 12). I slutet av 1980-talet, fram till början av 2000-talet renoveras planteringarna och dammen om totalt. I den här renoveringen anlägger man en bäck, pump i dammen och planterar in mycket nytt växtmaterial (se Bild 9 och 11).⁶⁶

Bild 11 Vy från övervåning över dammområde. I förgrunden synd äppelblomster som klättrar på spaljé längst husväggen, Nylagd markläggning runt dammen. Sen vår, försommar i början av 1990. Fotograf Harry Lindström.

Lindgårdens blomstrande uterum, en samlingsplats

De blomstrande rabatterna är och har varit de självklara huvudkaraktärerna i detta trädgårdsrum. I trädgårdsrummet omgärdas man av perenner och prydnadsbuskar på alla sidor. Prydnadsträden och buskarna skapar väggar och tak, dofter, blomning och en stor variation på färger, former och grenverk. Det anlades samtidigt de mer traditionella rabatterna längst husfasaden och i dem planteras ett antal spaljerade klätterväxter. Här finns blomsterplanteringar i slutningen ned mot, samt runtom dammen (se Bild 7,8,9 och 11). Allt går att sitta och njuta av på de olika sittplatserna.

⁶⁵ Hermelin, A. Sven, Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, Hermods Korrespondensinstitut, 1952, brev 6, s.9-10

⁶⁶ Lindström, Karin, Telefonintervju, 2020-11-06

Men även i Lindgårdens prydnadsträdgård kommer nyttoväxterna in. Smultron planteras mellan perennerna, spaljerade fruktträd sätts längst husväggen och vinbärsbuskar och rabarber planteras i rabatten i västra kanten. Det blir ett mångfaldigt rum, med flera funktioner och plats för hela familjen.

Växtmaterialet; prydnadsväxterna

Mycket av det växtmaterial som går att hitta på platsen idag kan man också se som exempel i handböckerna; likt köksträdgårdsväxterna finns anteckningar i boken *Trädgård i Norr- det hårda klimatets trädgård* från 1969, som genom marginalanteckningar och noteringar kan bekräfta ett specifikt utvalt växtmaterial på just Lindgården.

Buskar, träd och klätterväxter

Korallkornell (*Cornus sibirica*), ölandstok (*Potentilla fruticosa*), berberis (*Berberis thunbergii*), olika arter av spirea (*Spirea* ssp.) och syren (*Syringa* spp.), hortensia (*Hydrangea paniculata*) oxbär (*Cotoneaster acutifolius*, *Cotoneaster integerrimus*), häckkaragan (*Caragana arborescens*) är exempel på prydnadsbuskar som planterats under 1960, 1970 och 1980-talet. Av träden planteras bland annat lönn (*Acer platanoides*) och silverpil (*Salix alba*) de första

Bild 12 Vy över bostadens västra fasad och dammområde. Nyanlagd plantering längs sluttning, klippt gräsmatta i förgrunden. Träspaljé längst hela fasaden. Träkubb på marken vänster om dammen, plantering på andra sidan. Soluret i anslutning till dammens plantering. Fotograferat tidigt 1970-tal av Harry Lindström.

Bild 13 Vy från dammen mot den nordvästra husknuten. Sittplatsen vid nordöstra hörnet av området är ombyggd från att bestå av enbart plank, till en utbyggnad med tak, tät vägg åt norr och öppet mot trädgården. Perennplantering i sluttning, stentrappa åt vänster, skiffer på marken. Fotograferat 1980-tal, okänd fotograf.

åren mellan 1965 och 1970. Ask (*Fraxinus excelsior*) och hägg (*Prunus padus*) planteras förmodligen under samma period, på södra sidan av området.

Som tidigare nämnt står rönnen (*Sorbus aucuparia*) i trädgårdsrummets nordöstra hörn redan vid inflytten 1965. Troligtvis sparas ett antal andra befintliga buskar och träd också.

De klätterväxter som omnämns i handböckerna går även att se på Lindgården, bland annat nämns klematis (*Clematis alpina*) som en av de mest hårdiga sorterna och de går även att se på bilder från Lindgården.⁶⁷ En kombination av klätterrosor (*Rosa*) och klematis används som exempel i boken *Trädgårdsanläggning*, 1952.⁶⁸

Även i *Trädgårdsboken*, 1948, nämns *C. alpina* och *L. caprifolium* vara hårdiga.⁶⁹ På Lindgården planteras de här klätterväxterna längst den västra fasaden på Lindgården, tillsammans med en klätterrosen 'Polstjärnan' som blommar i vitt och är den mest hårdiga sorten.⁷⁰ (se Bild 15.)

Bild 13 Västväggen på bostadshuset, spaljé med klematis (*Clematis alpina*), en höstflox (*Phlox paniculata*) och en kaprifol (*Lonicera caprifolium*). Fotograferat 1990-tal, Harry Lindström.

Lökväxter och perenner

Enligt författare av *Trädgårdsboken*, 1948, komponeras blomsterrabatter av både lök, annueller och perenner, i en regelbunden eller oregelbunden form. När man skall välja växter till rabatten skall man ha en bild av hur höga växterna är, vilken tid de blommar och i vilken färg. Tanken är att de skall kontrastera med

⁶⁷

Hermelin, A. Sven, Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, Hermods Korrespondensinstitut, 1952., brev 9, s.13

⁶⁸ Ibid., 11

⁶⁹ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s. 168

⁷⁰ Nilsson, Anton, *Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning*, Stockholm, 1948, s.107

varandra och ge ett varierat uttryck, även om det finns färgkombinationer man bör undvika (exempelvis rosa och röd).⁷¹

Växter som höstflox (*Phlox paniculata*), smörboll (*Trollius europaeus*) och ringblomma (*Calendula officinalis*) föreslås som trevliga och användbara inslag i trädgården, likaså syns de på bilder från Lindgården mellan slutet på 1960-talet och in på 1990-talet (se Bild 7-9 och Bild 11-13). Det rekommenderas även i *Trädgårdsboken* från 1948, att plantera tulpanlökar gruppvis. Något man på Lindgården i stället gjort är att använda påskliljor (*Narcissus pseudonarcissus*) på samma sätt (se Bild 9 och 15). Narscisserna skall enligt handböckerna egentligen kräva väldigt gynnsamma förhållanden och helst planteras i framkant på rabatten.⁷²

Marginalanteckningarna och noteringar i *Trädgård i Norr- det hårda klimatets trädgård* från 1969, ger, som tidigare nämnt, indikationer på vilka växter som använts i trädgården, däribland perenner.

Generellt verkar man på Lindgården ha gått efter rekommendationerna, troligtvis med tanke på att de är anpassade för klimatet i trädgården. Men som tidigare nämnt tänjs vissa gränser vad gäller hårdighet. Några lökväxter sätts och frodas vid sydvästra fasaden under de senare åren. Exempel på dessa är kejsarkrona (*Fritillaria meleagris*) och jättebollök (*Allium giganteum*).

Bild 14 Fotografi taget från sydvästra sidan av dammen. Här syns ett nytt solur åt vänster, låga perenner runt dammen, vårbloommande gullviva (*Primula veris*) och smörboll (*Trollius europaeus*) samt en dörr ut mot trädgården från den västra fasaden. Fotografi taget tidigt 1970-tal av Harry Lindström.

⁷¹ Ibid., 177

⁷² Ibid., 137

Blomsterängen

– naturvårdarens trädgård

Naturvårdarens trädgård

Den del som infaller under namnet ”naturvård” i detta arbete är de aspekter och delar av trädgården som formas i egenskap av att bidra till en större biologisk mångfald och bevarande av en artrikedom. Delarna för detta är något spridda och något diffusa på sina ställen. Varje arbetsmoment i trädgården gjordes med detta i bakhuvudet. Dels finns blomsterängen, som är belägen mitt i trädgården, mellan prydadsträdgården och odlingsområdet, i svag sluttning mot väst. Mitt i blomsterängen står gårdens flaggstång och blir ett slags landmärke för Lindgården. Vi har även de skogsområde mellan tomtens norra gräns och granntomten, det som kallas ”ridån”, bestående av befintlig björk och gran. Andra delar av tomtgränsen består också av förvildad växtlighet, för att fylla samma funktion. Bland annat i nordöstra hörnet av tomten, men också ett helt parti av gården åt nordväst; på andra sidan av en infartsväg mot norra grannskapet. Detta parti växer vilt, men här läggs även ved, både avverkat på gården och inköpt ved som skall användas för uppvärmning av hemmet. I alla stora träd sätts holkar upp, fågelbord ställs upp under vintern för småfåglar och även bikupor drivs under ett antal år. Som sagt infaller detta bevarande i princip i alla moment i trädgården, där djurlivet, artrikedom och bevarandet av dessa är huvudsakliga ståndpunkter.

Biologisk mångfald under 1950-1980

Vad sa då idealet om trädgårdens egenskaper att bidra till en biologisk mångfald under perioden mellan 1950 och 1980? Använde man över huvudtaget begreppet biologisk mångfald?

Begreppet biodiversitet/ biologisk mångfald växte sig större och mer känt under 1970-80-talet då det 1972 etablerades ett program inom Förenta nationerna (UN) för ändamålet bevarande av biologisk mångfald (UNEP- United Nations

Environment Programme)⁷³. Här någonstans började ämnet att uppmärksammas och nå den stora massan. I Sverige har vi haft Naturskyddsföreningen som sedan 1909 drivit miljöfrågor, spridit information och engagerat privatpersoner såväl som företag. Föreningen växer från 5000 medlemmar till 79 400 medlemmar mellan 1952 och 1982.⁷⁴ Deras arbete gör att en bredare allmänhet nås av information rörande Sveriges hotade arter, gifter i naturen och naturskyddsområden.

Detta är dock i stor kontrast till den egna trädgårdskonstens ideal, då man under 1940-50-tal (i *Trädgårdsboken* resp. *Trädgårdsanläggning*) inte pratar om de starka medel som används i trädgården som skadliga, utan istället rekommenderar dem. Man uppmärksammar inte heller de djurliv som rör sig i trädgården eller är beroende av den. En medvetenhet om naturen och dess skönhet är närvarande i idealet, men inte dess funktioner. Till exempel vill idealet gärna se en harmonisk och naturlig trädgård som vävs samman med dess omkringliggande landskap i form av formspråk och växtmaterial, men lyfter inte fram de ekosystemtjänster som den egna villaträdgården faktiskt kan bidra med. Putsade gräsmattor, stenlagda ytor, undvikande av allt för detaljerade anläggningar, sparsmakat med färger, besprutning av fruktträd, destillering av jord – är exempel på hur idealet går åt motsatt håll. Däremot nämns vatten i trädgården i form av dammar eller fågelbad som ett “trevligt inslag”, en indikation på att djurlivet haft en betydande roll trots allt. Även om blomsterängar föreslogs att anläggas främst i syfte för att vara en lättskött yta eller estetiskt, som ett naturskönt inslag⁷⁵ har det varit ett återkommande inslag i handböckerna.⁷⁶

Lindgårdens naturvårdsinslag

Djurlivet på Lindgården

I träden sätts holkar upp för att locka fågellivet och under vintern ser man även till att ha fågelbord för småfåglarna. Man ordnar i dammen så att insekter och groddjur skall kunna trivas och bo där, samt att man under 90-talet även sätter fiskar i dammen. Död ved och växtmaterial samlas på gården, likaså lövhögar- som krattas ihop innan vintern för att ge igelkottarna skydd. I den trädgårdsdagbok som fylldes i under tidigt 00-tal noteras alltid hur fågellivet ser ut på gården, till exempel skrivs

---

⁷³ Secretariat of the Convention on Biological Diversity, the Secretariat of the Convention on Biological Diversity, *Sustaining life on earth*, 2000

⁷⁴ Naturskyddsföreningen, *Mer än hundra års kamp*, 2019 (hämtad 2021-03-09)

⁷⁵ Anton Nilsson, *Trädgårdsboken*, En handledning i trädgårdens planering och anläggning, Stockholm, 1948, s. 68

⁷⁶ Hermelin, A. Sven, Wedborg, Inger och Steen, Åke, *Trädgårdsanläggning*, Malmö, Hermods Korrespondensinstitut, 1952, Brev 8, s. 8

i april 2006 ”Inga vårfåglar 12/4 (sen vår) Bofink 16/4”.⁷⁷ Det blir tydligt att djurlivet är en viktig del av trädgården och att närvaron av fåglarna säger mycket om årstid och säsong. I hemmet har man husdjur i form av kaniner och sköldpaddor när barnen är små, men när de vuxit upp och intresset svalnat, blir snarare småfåglarna familjens husdjur. Under somrarna sitter trädgårdsägarna alltid på balkongen i morgonsolen och äter sin frukost, alltid i sällskap av ett gäng talgoxar.

Man sköter även bikupor på gården under senare år, dels för att kunna använda honung, dels för att berika och gynna pollineringen. Med den skötsel och underhåll av bikuporna som krävs skulle man kunna säga att även bina blev som husdjur.

Bild 15 Fotografi över ängen, Lindgård, Blåklocka (*Campanula rotundifolia*) och prästkrage (*Leucanthemum vulgare*), Bild tagen av Karin Lindström, 1980-tal.

Blomsterängen

Blomsterängen på Lindgården spelar en viktig roll, både estetiskt, kulturellt och för artrikedomen. Det blir en utmärkande del av trädgården och väldigt talande för ägarnas engagemang i naturskydd. Det var ett inslag som följde med från första året, då en yta som inte bearbetats valdes ut till att bevaras i dess form, även slås och skötas på samma sätt som ängsmark traditionellt sköts. Några av de arterna som funnits i blomsterängen är prästkrage (*Leucanthemum vulgare*), blåklocka (*Campanula rotundifolia*), smörblomma (*Ranunculus acris*) midsommarblomster (*Geranium sylvaticum*) (se Bild 15).⁷⁸

Odling och blomsterträdgård

Att odlingen på Lindgården var giftfri, kemikaliefri och gynnsam för den biologiska mångfalden på platsen. Kanske inte var något som syntes eller talades om, men

⁷⁷ Lindström, Harry, Bjurholm, Anteckningsbok, 2006-2012

⁷⁸ Lindström, Karin Telefonintervju, 2020-11-06

grundtanken om ett värnande om djur och natur var närvarande även i detta område. Inga bekämpningsmetoder användes och det gällde även i blomsterrabatterna. Det handlade inte om att rensa ogräs, istället lät man allt växa, kanske klippte man bort något som stack ut. En grundtanke hos trädgårdsägaren, Harry, var alltid att om där fanns ogräs som tog över för mycket, kunde det istället planteras någon mer kraftigväxande perenn som tillslut skulle kväva ogräset. Men även en kunskap om vilka ogräs som var skadliga för planteringarna och inte, blev en viktig del. Till exempel användes kirskålen som växte på Lindgården ibland för att ätas⁷⁹, istället för att ses som ett ogräs och som skadligt att ha i trädgården. Skötseln och arbetstimarna som krävdes för att ha en rensad rabatt var heller inget som intresserade trädgårdsägarna, de valde helt enkelt att lägga tid och energi på andra arbetsmoment. En acceptans och förståelse för växtmaterialet och dess rörelse är det som formar odlingen och blomsterträdgården.

---

⁷⁹ Ibid.

Diskussion och slutsats

Om man skulle titta på Lindgårdens trädgård från ett annat perspektiv hade man kanske inte kunnat sätta en tidsram för när trädgården utformats. Avsaknaden av den trädgård som beskrivs som ideal i de handböcker som använts är något för stor, men här finns tydliga influenser och metoder som väver samman idealet och praktiken.

Under de åren som Lindgården tagit form har både trädgårdskulturen, samhället och möjligheter förändrats. Tekniker, kunskap och reflektioner från ett tidigare ideal följer med som verktyg i skaparens händer. En kombination mellan estetik och funktionella lösningar bestämmer hur platsen formas.

I mitt arbete har jag kunnat se tydliga skillnader och likheter i en jämförelse av de **ideal**; i form av trädgårdshandböckerna som använts på Lindgården och **praktik**; hur man praktiskt utformat och använt Lindgården utifrån dess förutsättningar.

Odlingen

Tydlig prägel av en hushålls-ekonomisk funktion går att se i sättet man nyttjar odlingsmöjligheterna på Lindgården. Efter en uppväxt på landsbygden under tuffare år 1930- 40-tal fanns en grundtanke om att kunna spara in utgifterna genom att använda trädgårdens resurser. Även om idealet ofta talade för att ha en trädgård som innebär så lite arbete och så mycket njutning som möjligt, var trädgårdsarbetet och hushållsodlingen på Lindgården en del av livsstilen.

Enligt idealet skulle trädgårdsrummet inte belasta med för många, tidskrävande sysslor, vilket kanske speglade medelklassens livsstil med långa arbetsdagar och de allt mer viktiga vilodagarna. Men inte minst speglades samhällets rationalisering, där livsmedelsproduktion och teknik utvecklades och förenklade mer och mer för villaägare runtom i landet.

Utformningen på Lindgårdens odlingsområde påminner mycket om hur idealet presenterat att odlingen skulle placeras i förhållande till resten av gården och bostaden. Med den avskildhet och tydligt samlade "arbetsträdgård" som blir. Enligt handböckerna skall köksträdgården gärna innehålla utrymme för lekplats till barnen så att hela familjen kan vistas här samtidigt, även detta ser man tydligt ha funnits

på Lindgården. Trots odlingens avskildhet och tydliga rum, var nyttoväxterna på gården återkommande i alla trädgårdsrum. Ägarna experimenterade och vågade testa nya metoder och nytt växtmaterial, vilket även det skiljer sig från de riktlinjer handböckerna ger. Odlingen var något som, trots det strama klimatet, tog upp stora delar av året och något som man lagt mycket tid och kärlek på. Allt ifrån frösådder av plantor till skörd, kokning och syltning.

Prydnadsträdgården

I prydnadsträdgården- det blommande sommarrummet i trädgården, kan man rent generellt under sista halvan av 1960-talet se flera likheter i handböckernas idealbild av en villaträdgård och Lindgårdens prydnadsträdgård. Man håller gräsmattan öppen och ramar in den med buskage, anlägger plaskdammen i mitten, där till ansluter sig en sittplats och ett buskage mot norr för en optimal sittplats. Formerna på de första rabatterna på platsen och plaskdammen är enkla, raka och breda, med en enhetlig och (i relation till dess utveckling) sparsmakad växtvariation. Med tiden utvecklas platsen till att bli en blomsterträdgård med stor artdiversitet, starka kontraster och mer organiskt formade rabatter.

Vissa likheter finns med de ideal som präglade 1950, 1960, 1970 och 1980-tal, så som stenparti eller inglasad uteplats. Dessa inslag var sådant som utformades med tiden i det här trädgårdsrummet, även något som syns utvecklas i de handböcker som används. I praktiken blir rummet mer komplext än enligt de ideal som lyfts fram i de normerande källorna. Variationen av växtmaterialet, tanken bakom att lämna vissa ogräs att växa som de ville, utrymmet för djurliv i dammen i detta trädgårdsrum, var alla baserade på ett intresse för växter och natur. Det anläggs inte heller speciellt stora ytor av samma hårdgjorda markmaterial, utan det varierar mellan gräsyta, stenplattor och trampstenar. I prydnadsträdgården har man helt enkelt tagit med sig inspiration och tankesätt från handböckerna, sedan byggt vidare med hjälp av kunskap, intresse och ett helhetstänk.

Metoddiskussion

Som tidigare nämnt byggs arbetet upp av tre metoder – litteraturstudie, intervju och bildanalys. De metoder som använts under arbetet har haft sina begränsningar, dels på grund av ett begränsat material som underlag, dels på grund av arbetets omfattning och tidsbegränsning. Ett djupare och mer ingående arbete hade kunnat göras genom att bredda litteraturstudien, samla in mer bildmaterial och antecknings- och dagböcker från trädgårdsägarna. Att intervjua fler personer som har någon form av relation eller koppling till platsen hade varit en fördel om man hade velat få en mer omfattande beskrivning av trädgården.

Litteraturstudien har varit ett bra sätt att få en bild av vilket material som legat som grund för ägarnas relation till trädgårdsanläggning, speciellt användbart har materialet med marginalanteckningar och noteringar varit.

Svårigheter att få tag på kvalitativa bilder från trädgården har uppstått, på grund av det rådande läget med covid-19 under vintern 2020-2021. Intervjuerna har däremot kunnat kompletterats genom vidare samtal för att få förståelse kring datering av bildmaterial, tolkning av anteckningar och information kring bakgrund om trädgårdsägarna.

Överlag har metoderna för arbetets format varit bra att utgå från och frågeställningar har kunnat besvaras till största del med hjälp av de tre tillvägagångssätten.

Sammanfattande slutsats

En sammanfattande slutsats avser att i korta drag sammanfatta det resultat som framkommit genomundersökningen och presenteras nedan i punktform.

- Likheter mellan handböckernas ideal och Lindgårdens praktiska utföranden går att se bland annat i formspråk, tongivande element och strukturer; stenparti, damm, sittplatser, omgärdande växtlighet, samt anläggningstekniker; spaljeer längst husvägg, gjutning av damm och stentrappor. Även växtmaterial och sorter går att hitta i handböcker såväl som i trädgården på Lindgården.
- Skillnader mellan handböckernas ideal och Lindgårdens praktiska utföranden syns bland annat i hushållsodlingen; dess storlek och roll i trädgården, naturvårdsaspekten; helhetstänk på djur, natur och biologisk mångfald, samt hur man blandar nyttoväxter med prydnadsväxter.
- Samhällets utveckling och rationalisering har tydligt präglat trädgårdskulturen och trädgårdsidealet, där funktionalitet och effektivitet är tongivande under 1950 och 1960-tal
- Förändring i trädgårdskulturen under 1970-1980-talet bland annat i form av framtag av nya sorter, förbud av starka kemikalier och uppmärksammande av biologisk mångfald och dess vikt.
- Villaträdgården Lindgården i Västerbotten har utformats dels med hjälp av handböckers rekommendationer, dels en förståelse av växtmaterial, platsens förutsättningar och ekosystem.
- Även om det går att dra paralleller mellan trädgårdsidealet och Lindgården under 1950 – 1980-tal så är den privata trädgårdens utformning en komplex kombination av personligt intresse och användning, kunskaper, intresse, inspiration och förutsättningar på platsen.

Framtida forskning eller projekt

I mitt arbete har jag kommit fram till att det rådande idealet egentligen bara är en liten del av hur det i praktiken slutligen formas, att det praktiska exemplet både bekräftar och motsäger de handböcker och normerande källor som i historiska studier annars används som utgångspunkt.

För framtida forskning eller projekt hade man kunnat utvärdera hur den biologiska mångfalden påverkats av platsens utformning och vilka fördelar/nackdelar som finns med ett underhåll eller en restaurering av en sådan trädgård. Man kan även fortsätta undersöka villaträdgårdar på samma sätt i Västerbotten, främst för att bygga upp en tydligare bild av trädgårdskulturen under perioden 1950-80-tal sett ut i den här delen av landet.

Bildförteckning

<i>Bild 1 Satellitbild över samhället. Trädgården är markerad med adressen "Vännäsvägen 7", åt väst i bild slingrar Öreälven sig, åt öst leder riksvägen mot Umeå och kusten. (2020) Google Maps, https://www.google.com/maps/@63.9330239,19.2163444,1098m/data=!3m1!1e3 [hämtad 2020]).....</i>	<i>13</i>
<i>Bild 2 Tidig ritning över tomten med tillhörande hus, Lägenhet Lind och ladugårdsbyggnad. (1890) Lantmäteriverket, Lägenhet Lind Bjurholm, Akt: 24BJH-401, Vägservitut. ....</i>	<i>14</i>
<i>Bild 3 Ritning över tomten med tillhörande hus, Lägenhet Lind och en ladugårdsbyggnad. Ritning från 1890.....</i>	<i>14</i>
<i>Bild 4 Fotografi taget 1 maj 1977, snötäckt trädgård, det ansågs förstås inte som vanligt och företeelsen blev dokumenterad av paret. Harry Lindström i bild, Maj Lindström bakom kameran. ....</i>	<i>21</i>
<i>Bild 5 Jordgubbslandet; Bild tagen från sydvästra hörnet av odlingsområdet. I bilden ser man ett fyllt växthus med tillbyggnad åt höger, ett lågt äppelträd och frodigt grönsaksland bredvid förrådsbyggnaden. Fotograferat sent 80-tal av Harry Lindström.....</i>	<i>27</i>
<i>Bild 6 Plantering av äppelträd. Enligt tradition planterades ett äppelträd för varje barnbarn. Fotat i sydostlig riktning mot gårdens uppfart. Fotograferat 1995, Maj Lindström .....</i>	<i>28</i>
<i>Bild 7 Vy från norr, över dammen. I förgrunden åt höger daglilja (Hemerocallis), på andra sidan syns lupin (Lupinus), en orange rosenskära (Cosmos bipinnatus), plymspirea (Aruncus dioicus), strandiris (Iris sibirica) och en blommande daggfunkia (Hosta seiboldiana) längst åt vänster. Fotograferat 1990-tal av Harry Lindström.....</i>	<i>34</i>
<i>Bild 8 Vy från damm mot norr, i förgrunden syns gullstav(Ligularia), daggfunkia (Hosta seiboldiana) och plymspirea(Aruncus dioicus). Bakom sittgruppen växer bland annat en lönn (Acer) åt vänster i bild, (något som ser ut som) rosenkvitten (Chaenomeles) och ölandstok (Potentilla fruticosa), Fotograferat 1970-tal, okänd fotograf. ....</i>	<i>34</i>
<i>Bild 9 Vy tagen i från områdets nordvästra hörn, mot söder. Nyrenoverat stenparti. Dammen åt höger i bild, gräsmattan och avskärmande buskage i bakgrund. I förgrunden ser man blomsterrabatt med påskliljor (Narcissus pseudonarcissus), vita och gula planterat i grupper. Fotograferat försommar sent 90-tal, Maj Lindström.....</i>	<i>36</i>
<i>Bild 10 Flygfotografi taget sent 60-tal. Plaskdamm i trädgårdens västra del, trädrad i östra, samt träd runt bostaden har tillkommit (vuxit) sedan det tidigare flygfotografiet (Bild 3), (1960-tal) Lantmäteriet, Bjurholm 1:24 [hämtad 2020].....</i>	<i>38</i>

<i>Bild 11 Vy från övervåning över dammområde. I förgrunden synd äppelblomster som klättrar på spaljé längst husväggen, Nylagd markläggning runt dammen. Sen vår, försommar i början av 1990. Fotograf Harry Lindström. ....</i>	<i>39</i>
<i>Bild 12 Vy över bostadens västra fasad och dammområde. Nyanlagd plantering längs sluttning, klippt gräsmatta i förgrunden. Träspaljé längst hela fasaden. Träkubb på marken vänster om dammen, plantering på andra sidan. Soluret i anslutning till dammens plantering. Fotograferat tidigt 1970-tal av Harry Lindström.....</i>	<i>40</i>
<i>Bild 13 Västväggen på bostadshuset, spaljé med klematis (Clematis alpina), en höstflox (Phlox paniculata) och en kaprifol (Lonicera caprifolium). Fotograferat 1990-tal, Harry Lindström. ....</i>	<i>41</i>
<i>Bild 14 Fotografi taget från sydvästra sidan av dammen. Här syns ett nytt solur åt vänster, låga perenner runt dammen, vårblostande gullviva (Primula veris) och smörboll (Trollius europaeus) samt en dörr ut mot trädgården från den västra fasaden. Fotografi taget tidigt 1970-tal av Harry Lindström. ....</i>	<i>42</i>
<i>Bild 15 Fotografi över ängen, Lindgård, Blåkllocka (Campanula rotundifolia) och prästkrage (Leucanthemum vulgare), Bild tagen av Karin Lindström, 1980-tal. ....</i>	<i>45</i>

Referenser

Tryckta källor

- A. Hermelin, Sven, Wedborn, Inger och Steen, Åke, Trädgårdsanläggning, Malmö: Hermods Korrespondensinstitut, 1952
- Andreasson, Anna, Trädgårdshistoria för inventerare, Lund: Programmet för Odlad Mångfald, 2007
- Carlsson, Allan och Lundberg, Stig, Trädgård I Norr, Det hårda klimatets trädgård (zonerna IV-VIII). Falköping: Gummessons Boktryckeri AB, 1970
- Gréen, Sven, Lilla trädgårdsboken, Borås: LTs förlag, 1969
- Israelsson, Lena, Köksträdgården, det gröna arvet, uppl.2, Helsingborg: Wahlström & Widstrand, 1996
- Nilsson, Anton. Trädgårdsboken, En handledning I trädgårdens planering och anläggning, Stockholm: Nordisk Rotogravyr, 1948
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, the Secretariat of the Convention on Biological Diversity, *Sustaining life on earth*, ISBN 92-807-1904-1, April 2000

Andrahandskällor

- C.-H, Tillhagen, Skogarna och träden, Stockholm: Carlssons, 1995. Citerad i Sandberg, L, Bland vättar och vådräd träd och väsen i svensk folktro. in Skogshistoriska essäer - skrivna av elever på kursen 'Skogens och skogsbrukets historia', Institutionen för skoglig vegetationsekologi, Institutionen för skogsskötsel, 1998; 3

Webbsidor

Nationalencyklopedin, Bjurholm. [http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bjurholm-\(2\)](http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bjurholm-(2)) (hämtad 2021-03-02)

Naturskyddsföreningen, *Mer än 100 år av envig kamp*, Vår historia, 2019, <https://www.naturskyddsforeningen.se/om/var-historia> (hämtad 2021-03-09)

Odlanu- din trädgård på nätet, *Kejsarliljor och klockliljor*, 2021, <https://www.odla.nu/inspiration/kejsarkronor-klockliljor> (hämtad 2021-03-23)

Skogskunskap- din guide och rådgivare, *Ordlista*, u.å <https://www.skogskunskap.se/ordlista/h/hormoslyr/> (hämtad 2021-03-23)

Smhi, *Västerbottens klimat*, SMHI, 2021, <https://www.smhi.se/kunskapsbanken/klimat/klimatet-i-sveriges-landskap/vasterbottens-klimat-1.5004> (hämtad 2021-03-03)

Sveriges Radio P4, *Fruktrikare trädgårdar av växthuseffekten*, P4 Västerbotten, 2005, <https://sverigesradio.se/artikel/534811> (hämtad 2021-03-02)

Riksförbundet Svensk Trädgård, *Västerbottens län*, Trädgård.org, u.å, http://www.tradgard.org/medlem/Medlem_login/zonkarta/page/10_2.asp. (hämtad 2021-03-23)

Personlig kommunikation

Lindström, Karin, leg. gymnasielärare, Bjurholm, telefonintervjuer 2020-11-06, 2021-01-14

Lindström, Harry, Fastighetsägaren mellan 1965-2013 (1929-2013), Bjurholm, Anteckningsbok, 2006-2012

RA:s renov.

Bjurholms sockenBjurholm 1²⁴

Bilaga 1

(Lind)

Ur lagfartsprotokollet den 18 maj 1889, § 71

"Till Målaren Andreas Lindsten i Nordmaling och hans hustru Maria Mathilda Lindsten upplåter och försäljer jag undertecknad af mitt i Bjurholms by af nedanskrifne socken egande Kronoskattehemman 1 seland N 1 en torplägenhet "Lind" att genast tillträdas och everldeligen besittas från nedanskrifne dag.

Dens rå tager sin början vid östnorra hörnet af Forsgrens torplägenhet och går i söder till Häradsvägen 85 meter, efter Häradsvägen i vester till en gammal gårdesgårds stör 117 meter, derifrån i norr till förenämnde Forsgrens lägenhet 76 meter och efter nämnde lägenhet till förstnämnde punkt 142 meter med den å denna lägenhet uppförda åbyggnader.

Köparen lemnas rätt till mulbete för sina kreatur, rätt till sand, ler och röttag för sitt behof, allt detta emot en köpesumma ettusen (1000) Kronor, som genom utgifven förbindelse härmed qvitteras och en årlig afgäld två kronor, som skall betalas samtidigt med kronoutskyldernas erläggande. Sålunda öfverenskommit erkännes af oss å ömse sidor.

Bjurholm den 4de Mars 1889.

Joh. Lundberg Säljare.

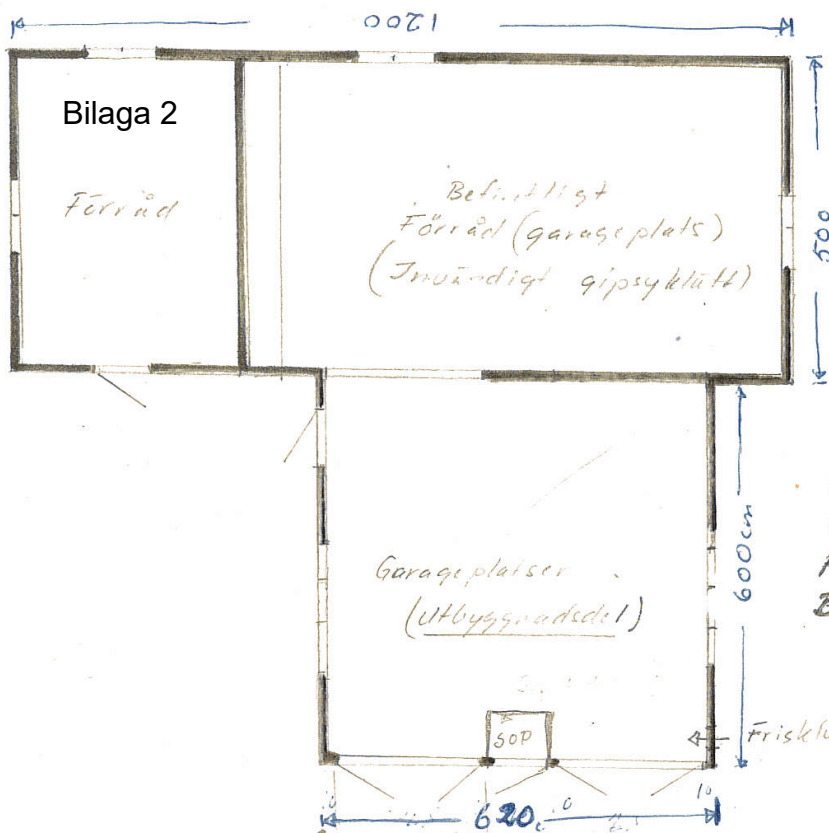
And. Lindsten med hustru Köpare.

Bevittnas af J. Ölund. J.Grönlund Grönnäs. "

Från I riksarkivet förvarat renova^{tion}sexemplar
fått avskrivet betygas. Stockholm och Kungl. lant-
mäteristyrelsen den 5te 1964.

.....X.....
Arkivarbetare Arkivarbetare

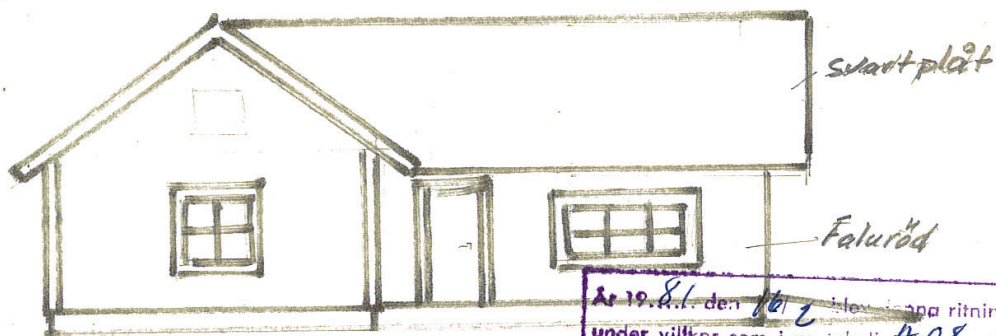
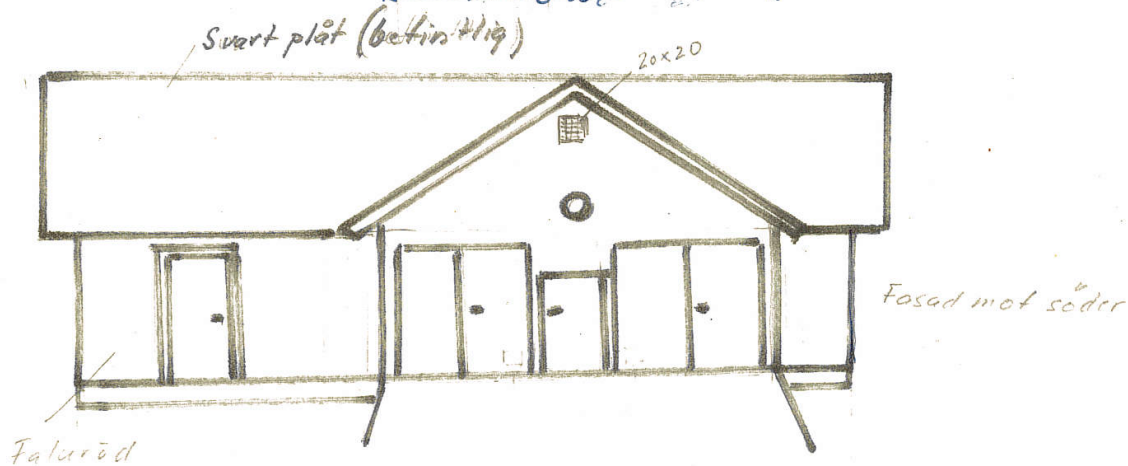

1981-02-11

Diorient: 1981 24

Diorient: 1981 24

FÖRSLAG TILL
UTBYGGNAD AV
UTHUS PÅ
FASTIGHETEN
BJURHOLM 1:24

Befintlig del

Fasad mot väster

År 1981 den 16/2 blev denna ritning godkänd
under villkor som i protokollet 1981:08. närmare an-
givits beviljats.
BYGGNADSNÄMNDEN I VALLENS KOMMUN